

”Tää mun Stadini”

Jälleenrakennusajan Helsinki lapsuuden muistin paikkana

Laura Ekholm

Pro gradu -tutkielma

Helsingin yliopisto

Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Kansatiede

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Laura Ekholm			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Tää mun Stadini –jälleenrakennusajan Helsinki lapsuuden muistin paikkana			
Oppiaine – Läroämne – Subject Kansatiede			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro Gradu –tutkielma		Aika – Datum – Month and year 04/2017	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 70 + liitteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Helsinkiin liittyviä omaelämäkerrallisia muistoja kilpakeruuaineiston kautta. Primaariaineistona tutkielmassani toimii Helsinki-Stadini kilpakeruu, jonka ovat totetuttaneet Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kansanrunousarkisto, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Svenska Litteratursällskapet, Stadin Slangi ry., Helsingin kaupunginmuseo, Kallio-lehti sekä Töölöläinen-paikallislehti. Tarkastelen 12 kappaletta keruun vastauksia, valitsemani kertojat ovat syntyneet vuosien 1937–1949 välillä. Tutkielmaan on valikoitunut vastauksia sekä nais – että mieskertojilta. Tutkimustehtävänä on selvittää, minkälaisena muistin paikkana jälleenrakennusajan Helsinki näyttäytyy lapsuuden muisteluissa. Tutkimuskysymyksiäni ovat miten muistojen kautta merkityksellistään paikkoja ja näille annettuja merkityksiä ja miten erityiseksi koettu ajanjakso heijastelee muistamista?</p> <p>Teoreettisena viitekehyksenä tutkielmassani toimii muistitietotutkimus sekä pienten kertomusten analyysimalli. Pienten kertomusten analyysimallissa olen käyttänyt Kirsti Salmi–Niklanderin käyttämää mallia historiallisia aineistoja varten. Tutkielman aineistoa läpikäydessäni olen käyttänyt lähilukemisen menetelmää. Tämän lisäksi olen käyttänyt aineistoani tukevaa kirjallisuutta. Tärkeitä käsitteitä tutkilemassa ovat muistin paikka, nostalgia sekä suuret ikäluokat, joihin kertojani kuuluvat.</p> <p>Vastauksissaan kertojat kirjoittavat arjestaan, monesti kuvaillen paikkoja ja esimerkiksi leikkejä. Vastauksista nousi esiin myös kokemuksia sodan jälkeen jättämistä asioista sekä tunnelmia pula-ajasta. Tutkielmassani esittelen aiheita kolmen eri lähestymistavan kautta; ensimmäisessä analyysiluvussa kerron, mitä kertojat kertovat muistinsa paikoista kaupungissa, tämän jälkeen analysoin kuinka jälleenrakennuksen jälkeinen pula-aika heijastuu muistoissa ja lopuksi esittelen kuinka historialliset mallikertomukset, kuten esimerkiksi Olympialaiset ja sodan jälkeinen aika näkyvät vastauksissa.</p> <p>Muistoissa paikkoja merkityksellistetään monesti tekemisen sekä sosiaalisten toimintojen kautta. Paikat toimivat näyttämönä arkielämän tekemiselle. Jälleenrakennuksen aika heijastuu kaikessa muistamisessa, pula näkyy eniten kotitalouksien puutteessa, asunnoista ja asumisesta puhuessa. Esillä olivat myös elintarvikkeiden pula, ostokuponkien käyttäminen sekä jätepaperinkeräys. Vastauksissa arjen kautta tulleet toiminnot ovat jääneet eniten vastaajilla mieleen. Historialliset mallikertomuksetkuten olympialaiset ja Helsingin asumisongelmat näkyivät myös kertojien muistikerronnassa. Sota on vielä 1950–luvun puolella esillä vastauksissa, ja siitä puhuttiin arkielämän tapahtumien kautta. Eniten sodan vaikutus näkyi oman perheen sisällä useimmiten isien käytöksenä. Kertojien vastauksissa risteilee myös kokemuksia ja toteamuksia aikojen parantumisesta sekä elämän iloista. Nostalginen lapsuuden muistelu merkityksellistää myös kertojien muistoja.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Helsinki, Muistitietotutkimus, Nostalgia, Suuret ikäluokat, Jälleenrakennus, Kansatiede, Pienet kertomukset, Muistin paikka			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1 Tausta ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	2
1.3. Keskeiset käsitteet.....	6
1.4. Tutkimusmenetelmät.....	8
1.5. Helsinkiläisyys tutkimuskehystenä	13
2. Jälleenrakennusajan Helsinki kotikaupunkina	15
2.1. Kertojat	15
2.2. Keruuvastausten rakenne ja vuorovaikutteisuus	17
3. Kaupunki leikkikenttänä	20
3.1. Muistin paikat kerronnan kohteena.....	20
3.2. Puistoja ja koloja.....	22
3.3. Nonarit, Lintsi ja saunat.....	32
4. Arkea pula-aikana	38
4.1. Hopeateetä ja samettivelliä	38
4.2. Ahtaus määrittävänä tekijänä.....	41
4.3. Tölikästä Kallioon.....	43
5. Sota-ajan perilliset ja pula-ajan lapset	47
5.1. Olympiahuumaa ja hopealusikoita.....	47
5.2. Sodan vaikutukset lasten arjessa	51
6. Johtopäätökset.....	57
Lähteet:	61
Painamattomat lähteet:	61
Elektroniset lähteet:	61
Painetut lähteet:.....	62
Liitteet.....	

1. Johdanto

1.1 Tausta ja tutkimuskysymykset

Helsingin keskustan kaduilla tuskin on paikkaa, johon en liittäisi minkäänlaisia henkilökohtaisia muistoja. Olen odottanut lukemattomia kertoja Stockmannin kellon alla ja kävellyt Töölönlahden ympäri enemmän kuin osaan laskea. Lapsuuteni olen viettänyt kiertämällä Töölön eri puistoja ja katuja ja lauantait vietin suurimmaksi osaksi isäni kanssa Stockmannin tavaratalossa ostoksilla. Omat muistoni Helsingistä kasvuympäristönäni ovat minulle tärkeitä identiteetin rakennuspalikoita, ja identifioin itseni vahvasti helsinkiläiseksi, kolmannen polven *stadilaiseksi*.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin lapsuuden ja nuoruuden muistoja Helsingistä jälleenrakennusaikana. Kaupunki henkilökohtaisen muistamisen ympäristönä on aina kiehtonut minua, ja tästä syystä halusin lähteä tarkastelemaan Helsinkiin liittyviä muistoja. Muistot, joita tarkastelen, ovat henkilökohtaisia ja omaelämäkerrallisia, sillä ne kertovat keruuseen vastanneiden kertojien omaa elämää koskettavista muistoista ja tapahtumista.¹ Tutkin teemoja primaariaineistoni, *Helsinki–Stadini*–kilpakeruun² kautta, ja keskityn tutkielmassani talvi- ja jatkosodan jälkeiseen jälleenrakennusaikaan.

Kirsi Laurén on todennut, että kokemuksen merkitys syntyy arjen elämäntilanteissa³, ja näin on myös omalla kohdallani. Tärkeimmät muistoni sijoittuvat Helsinkiin, kaupungin eri paikat kantavat omaa henkilökohtaista tarinaani ja rakentavat itselleni arkeni ympäristöä päivittäin. Muistomme rakentavat meistä niitä ihmisiä, joita olemme. Ne ovat merkittävä osa meitä ja identiteettiämme.⁴ Olen itse luonut suhdettani Helsinkiin elämällä ja kokemalla arkea kaupungissa, joten yhteyteni on muodostunut melkein kuin annettuna. Voisi sanoa, että perinteisenä *kansatietelijänä* teen tutkimusta omalla kotikentälläni, alueella, johon minulla on myös henkilökohtaisia sitoumuksia ja antaa näin ollen minulle aitiopaikan tarkastella aineistoani.

Tutkimustehtäväni on selvittää, *minkälaisena muistin paikkana jälleenrakennusajan Helsinki lapsuusajan muistoissa rakentuu*. Helsingin eri paikat kantavat kertojille heidän

¹ Korkiakangas 1996, 165.

² <http://neba.finlit.fi/kra/keruut/stadini.htm>.

³ Laurén 2010, 427.

⁴ Korkiakangas 2005, 134.

omaa elämäntarinaansa, jossa eri paikoille annetut merkitykset tulevat esiin muisteluissa. Muistot sitovat muistelijan paikkoihin, jotka ovat osa hänen henkilökohtaista historiaansa ja merkityksellisiä hänelle.¹ Tutkimuskysymyksiäni ovat *miten muistojen kautta merkityksellistään paikkoja ja näille annettuja merkityksiä ja miten erityiseksi koettu ajanjakso heijastelee muistamista?* Sodan jälkeinen jälleenrakennusaika näyttäytyy mielenkiintoisena ajanjaksona, ja heijastuu myös muisteluissa.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Pro gradu -tutkielmani käsitellessä kaupunkiympäristöön liittyviä muistoja, sijoitan tutkimukseni kaupunkikansatieteen jatkumoon. Alkuvaiheessa kiinnostuksen kohteina kaupunkikansatieteessä olivat pääasiassa entiset maalaiset kaupungissa, kun kaupunkikulttuurin tutkimus kehittyi Suomessa rinnakkain työväestön tutkimuksen kanssa. Etnologinen kaupunkitutkimus erottui alkuvaiheessa suurelta osin muusta etnologisesta tutkimuksesta lähinnä vain tutkimuskohteen sijainnin suhteen.² Tiina-Riitta Lappi toteaa, että uudenaikainen, erityisesti kaupunkia ja kaupunkilaista elämäntapaa koskeviin kysymyksiin kiinnitettiin alkuun varsin vähän huomiota.³ Kuitenkin tutkimuksen siirtyminen kaupunkiin pakotti miettimään tutkimuksen paradigmoja uudelleen. Etnologisen kaupunkitutkimuksen joutuminen sekä metodologisten että teoreettisten pohdintojen eteen vaikutti myös todennäköisesti laajemminkin etnologisen tutkimuksen paradigman muutokseen, kun aiemmin itsestään selvinä pidettyjä sosiaalisia, tilallisia ja ajallisia kategorioita oli arvioitava uudelleen.⁴ Varsinainen kaupunkikansatieteellinen herääminen tapahtui 1950– ja 60-luvun taiteessa.⁵ Itselleni kaupunkeihin keskittyvä kansatieteellinen tutkimus on tuntunut aina läheisimmältä. Olen ollut kiinnostunut siitä, minkälaisia kokemuksia kaupungit ja urbaanissa ympäristössä eläminen ovat luoneet Suomessa, joka on ollut ympäristöltään pitkään melko agraaria.

Helsinkiä kaupunkina ja ympäristönä on luonnollisesti tutkittu paljon, samoin Helsinkiin sijoittuvia muistoja. Kaupunkikansatieteen kentältä tutkimusteemojani lähellä olevia

¹ Korkiakangas 2006, 134.

² Lappi 2007, 67.

³ Lappi 2007, 67.

⁴ Lappi 2007, 67–68.

⁵ Olsson 1997, 219.

aiheita käsitellään esimerkiksi teoksessa *Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*.¹ Kaupungin asukkaiden kokemuksia on myös tutkittu teoksessa *Memories of My Town. The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns*.² Helsinkiin sijoittuvia lapsuuden muistoja on kartoitettu esimerkiksi Anna-Maria Åströmin ja Maud Sundmanin kirjassa *Hemma Bäst – Minnen från barndomshem i Helsingfors*, jossa käsitellään lapsuudenkotiin liittyviä muistoja 1910–1930-luvuilta.³ Suhteessa omaan tutkimukseeni hyvin samankaltaista lähestymistapaa on myös tuotu esiin antologiassa *Elämää kaupungissa. Muistikuvia asumisesta Helsingin keskustassa*, jossa tarkastellaan lapsuuden - ja nuoruudenkuvauksia Helsingin keskustasta 1940-luvulta 1960-luvun alkupuolelle. Muistot on kerätty kyselyn kautta, joten aineistona se on melko lähellä omaa kilpakeruuaineistoani.⁴

Etnologian ja kaupunkikansatieteen kentällä Tiina-Riitta Lappi on tutkinut kaupungin tilallisuutta sekä sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutusta väitöskirjassaan *Neuvottelu tilan tulkinnoista. Etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa*.⁵ Väitöskirjassaan Lappi käsittelee laaja-alaisesti kaupungin tilallisuutta ja kaupunkipuhuntaa. Päivi von Rabenaun kansatieteen pro gradu -tutkielma vuodelta 2014 käsittelee stadilaisidentiteettiä esityksellisenä yhteisönä.⁶ Hänen tutkielmansa edustaa Helsinkiin liittyvää tutkimusta pro gradu -tutkielmien joukossa.

Kilpakeruita ja erilaisia kyselyitä voidaan pitää hyvin perinteisinä aineistoina kansatieteellisessä tutkimuksessa, ja paikkoihin liittyviä keruita on toteutettu myös muiden kaupunkien kuin Helsingin osalta.⁷ *Helsinki-Stadini*-kilpakeruusta on myös tehty aikaisemmin tutkimusta, ja esimerkiksi folkloristiikan oppiaineen puolella Päivi Viirilä on kirjoittanut pro gradu -tutkielmansa samasta keruusta vuonna 2013, ja työssään hän käsitteli Helsingin ympäristöesteettisiä merkityksiä muistitietoaineistossa.⁸ Suomalaisen

¹ Lento & Olsson 2013.

² Åström, Korkiakangas & Olsson 2004.

³ Åström & Maud 1990.

⁴ Åström, Olsson & Kivistö 1998.

⁵ Lappi 2007.

⁶ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135731>.

⁷ Ks. <http://neba.finlit.fi/kra/keruut/joensuunpaikat.htm>, <http://neba.finlit.fi/kra/keruut/tapiola.pdf>.

⁸ <http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/tutkimus/opinnaytteet.htm>.

tutkimuskentän ulkopuolella esimerkiksi Ruotsissa on tehty tutkimusta samankaltaisesta aineistosta kuin omani.¹

Oman tutkielmani kannalta muistitiedontutkimus on merkittävässä osassa. Muistitietotutkimus on syntynyt pitkälti pyrkimyksestä laajentaa erilaisia menneisyyden tulkintoja tai vallitsevia totuuksia, kirjoittavat Outi Fingerroos ja Riina Haanpää.² Pirjo Korkiakangas on todennut, että kansatieteen kentällä aktivoituminen suhteessa muistitietoon näyttää tapahtuneen 1970–1980-lukujen vaihteessa, jolloin sitä alettiin jossain määrin tietoisemmin problematisoida.³ Korkiakangas on myös itse tutkinut lapsuuden muistoja väitöskirjassaan *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*, jossa hän tarkastelee lapsuuden muistoja ja lapsuudenkäsitteitä.⁴

Sotien jälkeinen aika on noussut uutena tutkimusteemana esiin viime vuosien aikana. Marja-Liisa Sarkki on teoksessaan *Elämää ja unelmia jälleenrakennusajan Suomessa* käsitellyt jälleenrakennusaikaa erään pariskunnan kirjeenvaihdon kautta, joka tuo esiin arkielämän aspekteja kyseisenä aikana. Teoksessa risteilevät nuorenparin toiveet omasta asunnosta sekä sodan jälkeisestä elämästä arjen näkökulmista.⁵ Oman tutkielmani teemoihin liittyen teos luo kuvaa ajan mikrohistoriallisesta tasosta. Tutkimusprojekti *Happy Days? The Everyday life and nostalgia of extended 1950s* tutkii pidennetyn 1950-luvun arkipäivää ja aikakauteen sijoittuvaa nostalgista muistelua.⁶ Hankkeen pohjalta on julkaistu esimerkiksi Kirsi-Maria Hytösen ja Keijo Rantasen toimittama teos *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*, joka käsittelee samoja teemoja kuin oma tutkielmani, esimerkiksi lasten ja nuorten elämään aikakauden aikana ja näin ollen tukee oman tutkimukseni teemoja.⁷ Tämän lisäksi Journal of Finnish Studies teemanumero on keskittynyt 1950-luvun nostalgiaan.⁸ Tarkoituksena on ollut luoda kompeliaksempaa kuvaa 1950-luvusta ja purkaa nostalgista kuvastoa, ja artikkeleissa 1950-lukua tarkastellaan ihmisten arkipäivän kautta, esimerkiksi työn ja kodin piiriä ja materiaalista kulutusta sekä nostalgiaa analysoiden.⁹

¹ Ks. esimerkiksi Nilsson, Waldetoft & Westergren, 2003.

² Fingerroos & Haanpää 2006, 27.

³ Korkiakangas 2006, 121.

⁴ Korkiakangas 1996.

⁵ Sarkki 2012.

⁶ <http://happydays.jyu.fi/index.html>.

⁷ Hytönen & Rantanen 2013.

⁸ Koskinen-Koivisto & Snellman 2016.

⁹ Koskinen-Koivisto & Snellman 2016, 1–2.

Olen valinnut aineistokseni sellaisia vastauksia, joissa jälleenrakennuksen ja 1950-luvun maailma näkyvät. 1950-luku on ajanjaksona mielenkiintoinen mutta myös kompleksinen.¹ Kertojani ovat sopeutuneet sodan jälkeiseen tilanteeseen omassa kotikaupungissaan, tutussa ympäristössä. He eivät ole muuttaneet sodan jälkeä pakoon, mutta heidän ympäristönsä, kaupunkinsa ja sen asukkaat ovat muuttuneet. Kati Mikkola on todennut, että historia on vieras maa, jonne tutkija yrittää erilaisten lähteiden avulla matkustaa.² Yritän omien lähteideni kautta hahmottaa sitä, minkälainen paikka Helsinki on kyseisenä aikana ollut. Vaikka Helsinki on itselleni tuttu, on lähteiden avulla tietylle aikakaudelle ominaisten kokemusten hahmottaminen aina uutta.

1950-lukua muistellaan usein hyvin nostalgiasävytteisesti, ja myös oman kokemukseni mukaan se nähdään perinteisesti kultaisena vuosikymmenenä.³ Hanna Kuusi on maininnut, että 1950-luvun suosiota nostalgian kohteena on selitetty sillä, että aikakausi osuu suurten ikäluokkien lapsuuteen, kultaisiin kadotettuihin vuosiin.⁴ Monet Suomen lähihistoriaan sijoittuvat suuret historialliset tapahtumat sijoittuvat myös viisikymmentäluvulle. Vuonna 1952 maksettiin sotakorvaukset Neuvostoliitolle loppuun, ja sodan takia viivästyneet Olympialaiset pidettiin samana vuonna. 1956 säännöstelyn päättymisen aloitti hyvinvointivaltion rakentamisen. Kuitenkin suuret kaupungit kärsivät vielä asuntopulasta, säännöstely jatkui, ja monet olivat vammautuneet sodassa joko henkisesti tai fyysisesti. Petri Karonen on todennut kirjoittaessaan sodan jälkeisestä ajasta, kuinka rauha tuo omat ongelmansa, ja että sotien jälkitilojen tutkimuksen osalta näkökulma on usein jäänyt kapea-alaiseksi, tästä esimerkiksi käy Suomen viime sotien jälkeistä aikaa koskeva tutkimus, jossa paljon huomiota ovat saaneet poliittisen tilanteen muutos, sotakorvaukset, asutustoiminta ja muu taloudellinen jälleenrakennus.⁵ Omassa aineistossani, ja tätä kautta tutkielmassani, muutokset näkyvät lasten eletyn arjen kautta, näkökulmasta joka on saattanut jäädä suurien, yhteiskunnallisten muutosten tarkastelun jalkoihin.

¹ Koskinen-Koivisto & Snellman 2016, 1.

² Mikkola 2009, 49.

³ Ks. esim. Korkiakangas 2013.

⁴ Kuusi 2007, 139.

⁵ Karonen 2006, 10.

1.3. Keskeiset käsitteet

Tutkielmani kannalta keskeisiä käsitteitä ovat *nostalgia ja muistaminen*. Korkiakangas on todennut, että nostalgialla tarkoitetaan muistojen säilyttämistä kaipauksella ja menneisyyden nautiskelun tunteilla.¹ Tutkielmassa tarkasteltavat muistot sijoittuvat vuosikymmenien taakse, ja näin ollen niitä monesti muistellaan hyvin myönteisesti ja nostalgian säilyttämien tunteiden kautta. Elämäntarina (*life narrative*), jossa henkilö katsoo menneisyyttä nykyisyyden näkökulmasta, tarjoaa mahdollisuuden nostalgialle.² Elämänvaiheiden ja kokemusten muistelussa on kyse sekä menneisyyden mieleen palauttamisesta että tulkinnasta ja samalla myös uudelleen jäsentämisestä.³ Kertojat ovat muistelleet ja jäsentäneet muistojansa keruun kirjoitustilanteessa, he uusintavat muistojaan ja toistavat nostalgian paperille. Kulustaaminen on kurjistamisen ohella lapsuuden muistelulle tyypillinen piirre, ja molemmat liittyvät erilaisiin kerronnan konventioihin.⁴ Sekä kulustaaminen että kurjistaminen liittyvät keruun vastauksien kerronstrategioihin omassa aineistossani, koen että ne ovat nostalgisia kerronnan keinoja. Lapsuuden kulustaaminen ja kurjistaminen myös määrittelevät menneisyyttä ja konstruoivat kirjoittajan kantaa menneisyyden asiantiloista.⁵ Lapsuus saatetaan muistella todella positiivisessa valossa, jolloin muistot saavat entistä lämpimämmän tunteen, ja taas toisaalta kerrontahetkellä muistoista saattaa tulla kurjempia, mitä ne ehkä todellisuudessa olivat.

Muistin paikka on käsitteenä osa tutkielmaani, koska kertojani sijoittavat itsensä vastauksissaan paikkoihin ja merkityksellistävät niitä muistelemisen kautta. Tunnistan paikan käsitteen problemaattisuuden, ja tulenkin tässä tutkielmassa keskittymään käsitteenä *muistin paikkoihin*. Ulla Savolainen on käyttänyt tutkimuksessaan evakkomuisteluista muistin paikan käsitettä, ja käyttää käsitettä metaforisesti ja viittaa sillä myös muihinkin kuin fyysisiin sijainteihin ja paikkoihin. Hän tarkastellut muistin paikkaa kirjoituksista esiin tulevana henkilökohtaisesti merkittävinä paikkoina, tiloina, henkilöinä ja tapahtumina.⁶ Tutkielmassani hahmotan muistin paikat hyvin samalla tavalla, fyysisten paikkojen lisäksi muistin paikat sitoutuva vastauksissa esiintyviin

¹ Korkiakangas 1996, 37.

² Koskinen-Koivisto 2016, 11.

³ Ukkonen 2000, 11.

⁴ Savolainen 2012, 25.

⁵ Savolainen 2015, 70.

⁶ Savolainen 2015, 73-74.

henkilöihin sekä tapahtumiin paikkojen ympärillä. Yhtä lailla kuin muistojen ja ajan, myös muistojen ja paikan suhde rakentaa omaelämäkerrallista subjektia.¹ Muistot sitoutuvat johonkin tiettyyn ympäristöön, tilaan tai paikkaan, ja paikkojen merkitykset muotoutuvat uudelleen muisteluissa. Muisti on paikkaan suuntautunut ja paikan tukema.² Myös Fingerroos on määritellyt muistin paikan (*place of memory*) konstruktioksi, jossa paikka tuotetaan uudelleen muisteluissa.³ Elokuvateatterit, ravintolat ja liikkeet ovat muuttuneet tai kadonneet kokonaan, mutta muistoissa ne elävät. Paikat myös uudelleen merkityksellisetään muisteluissa. Monesti joku kokemamme voi muuttua muistoissa vielä merkittävämmäksi, koska asiat ovat jo menetettyjä ja paikka menneisyydessä nostalgisoituu.⁴ Kerronta ei läheskään aina fokusoidu aikaan tai historialliseen tapahtumaan vaan paikkaan, ja kerronta antaa merkityksen paikalle.⁵

Sosiaalisen ja kollektiivisen muistin käsite kytkeytyvät osaksi tutkielmaani. Muistot voivat tuntua meistä yksityisiltä, mutta ne ovat aina saaneet vaikutteita yhteisöllisestä muistelusta.⁶ Kollektiivinen muisti ja paikka ovat vuorovaikutuksessa keskenään.⁷ Muistin katsotaan olevan sosiaalista silloin, kun se voidaan jakaa toisten, itselle läheisten ihmisryhmien kanssa. Sosiaalisesta muistista puhuttaessa korostetaan muistelun funktionaalisia puolia; yhteyksiä, joihin muistelu liittyy, tai tavoitteita, joihin muistelulla pyritään.⁸ Omassa tutkielmassani muistelu liittyy omien henkilökohtaisten muistojen kertaamiseen, ja samalla haluan jakaa nämä muiden ihmisten kanssa, ajatellen keruuvastausten vuorovaikutteisuuutta. Tavoitteina on voinut olla esimerkiksi kertoa omasta lapsuuden ja nuoruuden ajan Helsingistä muille. Lisäksi sosiaalinen muisti kuvaa myös, kuinka historia on koettu ja muodostettu uudelleen.⁹

J.P. Roos on määritellyt sodan aikana tai sen jälkeen 1940-luvulla syntyneet *kolmanneksi sukupolveksi*¹⁰, ja tähän sukupolveen kuuluvat myös kertojani, jotka ovat syntyneet vuosien 1937–1949 välillä. Sodan jälkeen, noin vuosina 1945–1949 syntyneisiin viitataan monesti osana *suuria ikäluokkia*. Suuret ikäluokat syntyivät viime sotien jälkeiseen

¹ Vilkkio 1998, 27.

² Saarikangas 2002, 63.

³ Fingerroos 2008, 240.

⁴ Savolainen 2012, 25.

⁵ Peltonen 2003, 190.

⁶ Abrams 2010, 96.

⁷ Peltonen 2003, 188.

⁸ Korkiakangas 2006, 127-128.

⁹ Collard 1989, 90.

¹⁰ Roos 1987, 55-56.

niukkuuteen, suurin osa vielä maaseutuoloihin, ja he ovat kokeneet toisen maailmansodan jälkeisen kaupungistuvan Suomen monet kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset.¹ Suurista ikäluokista puhuttaessa monesti viitataan 1960-luvun kokemuksiin ja mutta erityistä suurten ikäluokkien kohdalla on kuitenkin se, että 1950-luvun lapsuuden elinolot ja -ehdot ovat tutkimuksissakin jääneet paljolti huomiotta.² Tässä tutkielmassa pyrin valottamaan tämän sukupolven lapsuuden kokemuksia. Sukupolven lapsuuden kokemukset poikkeavat jo melko lailla edellisistä sukupolvista. Sairaudet eivät olleet enää yleisiä, turvattomuus ei ollut samanlaista ja ensimmäiset aineellisen hyvinvoinnin merkit alkoivat ilmaantua tavallisen kansan keskuuteen kodinkoneiden, television ja auton muodossa.³ Kertojani yhdistävät monet kokemukset, jotka liitetään suurien ikäluokkien lapsuuden aikaan.

1.4. Tutkimusmenetelmät

Tarkastelen aineistoani *muistitietoteorian* avulla. Koska muistitietotutkimus on syntynyt pitkälti pyrkimyksestä laajentaa erilaisia menneisyyden tulkintoja, sopii se erilaisten mikrohistoriallisten aineistojen tarkastelulle, kuten esimerkiksi keruuaineiston analyysia varten.⁴ Korkiakankaan mukaan termiä muistitieto on käytetty kuvaamaan muistetun aineksen erityisluonnetta.⁵ Muistelulla tuotettu aineisto on ainutkertaista, sillä se kertoo aina jotain muistelijoiden omasta elämästä ja merkittävistä asioista muistelijan itse valitsemilla tavoilla ja sanoilla. Muistitietotutkija on kiinnostunut menneisyyden moniäänisyydestä, eikä pyri etsimään faktoja tai konstruoimaan menneisyyden totuutta.⁶ Omassa tutkielmassani absoluuttiset totuudet eivät ole tärkeitä, vaan kertojien omat muistot, ja heidän todellisuutensa ja tulkintansa. Muistitietotutkimus kantaa menneisyyden ja muistojen sisältöä mukanaan ja on näin ollen täynnä erilaisia merkityksiä, kirjoittavat Fingerroos ja Haanpää.⁷ Muistojen merkitykset kokijalle itselleen rakentuvat aina uudelleen ajan saatossa, ja tarkastellessani muistitietoaineistoja

¹ Korkiakangas 2013, 21.

² Korkiakangas 2013, 21.

³ Roos 1987, 56.

⁴ Fingerroos & Haanpää 2006, 27.

⁵ Korkiakangas 2006, 124.

⁶ Fingerroos & Haanpää 2006, 33.

⁷ Fingerroos & Haanpää 2006, 34.

en tarkastele vain kertojieni muistoja, vaan myös muistojen tapahtumien erilaisia merkityksiä heille. Korkiakangas onkin todennut, että muisteltaessa ei niinkään kerrota todellisuudesta, vaan myös tuotetaan koetun todellisuuden tulkintoja.¹ Tutkin muistoja, jotka sijoittuvat kertojien lapsuuteen ja nuoruuteen, ja näin ollen itse tapahtumien ja niistä keruuseen kertomisen välillä saattaa olla monia vuosikymmeniä. Korkiakankaan mukaan lapsuuden muistelussa on myös paljon kyse omakohtaisen kokemustason ja historiallisen, menneen ajan kohtaamisesta nykyhetkessä.² Lapsuuden ja nuoruuden muisteluihin sitoutuu myös eletyn elämän varrelta karttuneita käsityksiä ja tapoja. Samoin Hilka Helsti on maininnut, että sekä muistelijat että tutkijat tarkastelevat tilannetta nykyisyydestä käsin, kuitenkin erilaisten menneisyyksien eläessä jokaisen muistissa.³ Kertojat tarkastelevat omaa lapsuuttaan aikuisuuden näkökulmasta, ja näin ollen tulkitsevat ja kertaavat lapsuuttaan kerrontahetken perspektiivistä.

Menneisyyden kertaaminen ja tulkinta eivät kuitenkaan ole pelkästään muistelijan oman elämän tarkastelua, vaan lisäksi historiallisten, monia ihmisiä koskettaneiden tapahtumien käsittelyä ja kertojan elämänvaiheiden suhteuttamista julkiseen historiaan.⁴ Omat elämänvaiheet nivoutuvat osaksi julkista historiaa, ja sitä suhteutetaan siihen, miten eri aikakausista on puhuttu. Leena Paaskoski on todennut, että kun omaelämäkerrallinen muisto tarkoittaa itse koettuja tapahtumia, historiallinen muisti sisältää yhteisölle merkityksellisiä yhteisiä kokemuksia, joita on tallennettu esimerkiksi kirjallisiin ja kuvallisiin lähteisiin ja joita on ylläpidetty yhteisesti muistelemalla. Ihminen muistaa ikään kuin enemmän kuin on itse kokenut, ja yhteisö määrittelee sen, mitä ja miten muistetaan tai mitä unohdetaan.⁵

Oma dialogisuuteni keruun kanssa syntyy tulkitsevasta lähiluennasta, ja tämän pohjalta syntyvistä tulkinnoistani. Analysoin aineistoa moneen kertaan tehdyn lähiluvun avulla. Omassa tutkielmassani toteutin lähilukua niin, että luin vastauksia uudelleen ja uudelleen ja eri lukukerroilla kiinnitin huomioni eri asioihin. Lähiluvun aikana kiinnitin huomioita käyttämäni analyysin tasoihin, jolloin sain mahdollisimman tarkan otteen siitä, mitkä asiat esiintyvät aineistossani. Jyrki Pöysä on mukaan lähiluvun hyödyntäminen tutkimuksen näkökulmana edellyttää tavallista huolellisempaa keskittymistä yksittäisiin

¹ Korkiakangas 2006, 133.

² Korkiakangas 1996, 18.

³ Helsti 2000, 25.

⁴ Ukkonen 2000, 21.

⁵ Paaskoski 2008, 131.

teksteihin.¹ Omat yksittäiset tekstini ovat aineistosta valikoituneita vastauksia. Lisäksi hän pitää lähiluvun tärkeimpänä periaatteena useaan kertaan tapahtuvaa lukemista.² Jokainen lukukerta avasi aineistoa enemmän, ja kertojien vastausten eri vivahteet tulivat esiin. Analysointi lähiluvun avulla mahdollistaa aineiston syvällisen tuntemisen. Kun keskitymme tekstien tunnetasoon ja lukemaan niitä sensitiivisesti, auttaa se meitä tarkkailemaan historiallista merkityksen teon jatkumoa ja ymmärtämään yksilön kokemuksen ja historian suhdetta.³ Koska tarkastelen myös yksilöiden kokemuksia suhteessa historiallisiin kokemuksiin, on tämä puoli lähiluvusta tärkeä.

Koska lähiluvun prosessiin kuuluu aineiston lukeminen moneen kertaan, tulee myös tulkintojen olla samalla monikerroksisia. Vaikka oma kohtaamiseni aineiston kanssa on tapahtunut omalla kentälläni eli arkiston pöydän ääressä eikä kertojien kanssa kasvokkain, koen silti käyneeni jatkuvaa dialogia sekä aineistoni että tutkimusprosessin kanssa. Kertojien kanssa käyty dialogi muodostuu siitä, että tutkijana kuuntelen sitä, mitä keruun vastauksilla on minulle kerrottavaa. Inkeri Hakamies on todennut, että tutkimuksessa dialogisuus ei liity pelkästään tutkijan ja tutkittavien suhteeseen kentällä, vaan se määrittää myös niitä tutkimusprosessin vaiheita, joissa tutkija analysoi ja esittää aineistoaan.⁴ Omat tulkintani käyvät jatkuvaa dialogia keskenään. Samalla dialogisuuden voidaan tulkita olevan myös aineiston, tutkijan ja metodien välistä keskustelua, jotka kaikki ovat vahvasti suhteessa toisiinsa.

Metodinani käytän pienten kertomuksien analyysimallia. Pienten kertomusten tutkimusta on harjoitettu muilla tieteenaloilla kuin kansatieteessä, esimerkiksi psykologiassa ja sosiologiassa.⁵ Analyysimalli jota sovellan, on Michael Bambergin ja Alexandra Georgakopoloun luoma.⁶ Bambergin ja Georgakopoloun mukaan ihmiset käyttävät kertomuksia joka päiväisessä elämässä luodakseen käsityksen siitä, keitä he ovat.⁷ Heidän käyttämäänsä pienten kertomusten analyysimallia ei ole alun perin luotu historiallisten aineistojen tarkastelua varten.⁸ Näin ollen analyysimallin soveltamiseen omaan

¹ Pöysä 2015, 7.

² Pöysä 2010, 338.

³ Latvala & Laurén 2012, 132.

⁴ Hakamies 2016, 205.

⁵ Salmi-Niklander 2009, 7.

⁶ Bamberg toimii Clarkin yliopiston professorina ja Georgakopoloun Kings College Londonin professorina. <http://www2.clarku.edu/faculty/facultybio.cfm?id=94>, <http://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/education/people/academic/GeorgakopoulouA.aspx>

⁷ Bamberg & Georgakopoulou 2008.

⁸ Ks. Salmi-Niklander 2009.

aineistooni tulen käyttämään folkloristi Kirsti Salmi-Niklanderin aukikirjoittamaa mallia historiallisia aineistoja varten. Hän on itse soveltanut kyseistä metodia omassa tutkimuksessaan nuorten aikuisten kerrontayhteisöistä Suomessa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.¹ Pienten kertomusten empiirinen tutkimus on kohdistunut erityisesti nuorten ihmisten suulliseen kerrontaan.² Hän kirjoittaa, että tämän tutkimusmetodologian soveltaminen historiallisiin aineistoihin vaatii muokkaamista, mutta antaa uuden ja innovatiivisen tavan aineistojen uudelleen luentoihin.³ Metodin avulla aineiston läpikäyminen antaa uudenlaisen näkökulman siihen, miten voimme tutkia kyselyaineistoja. Sen eri tasojen avulla aineiston tarkkanäköinen tutkiminen mahdollistaa vastausten syvällisen ymmärtämisen. Salmi-Niklander on kiinnittänyt huomionsa sellaisiin käsikirjoitettujen lehtien lajityyppeihin, joka on jäänyt kaunokirjallisuuden, lehdistön ja suullisen perinteen ulkopuolelle, ja hän kutsuu tätä paikallisen tapahtuman kerronnaksi. Se käsittää kertomuksia pienistä paikallisyhteisöiden tapahtumista, kuten esimerkiksi kokouksista, illanviettoista ja vapaamuotoisista matkoista.⁴ Omassa aineistossani sovellan tätä niin, että tarkastelen pieniä kertomuksia ja kokemuksia keruun vastaajien arjesta. Tämän kaltaisia lyhyitä, tapahtumaan ja paikkaan keskittyviä pieniä tarinoita löytyi paljonkin vastauksista.

Analyysimallissa on kolme eri tasoa. Ensimmäisessä analyysivaiheessa tulee kiinnittää huomiota kertomuksen sisäiseen maailmaan, henkilöihin, tapahtumiin sekä ajan ja paikan määrittelyihin. Tärkeitä havainnointikohteita ovat myös kirjalliset viittaukset ja metakerronnalliset elementit, joissa kertoja suhteuttaa kertomustaan ideaalimalleihin.⁵ Omassa tutkielmassani analysoin, kuinka henkilöt määrittelevät itsensä suhteessa Helsinkiin, sen paikkoihin ja omaan aikaansa sekä tapahtumiin, jotka sitovat nämä yhteen.

Analyysin toisessa tasossa keskitytään taas tekstin tuottamisprosessiin ja siihen liittyvään vuorovaikutukseen. Mitä tietoa meillä on tekstin todellisista tuottajista ja sen saamasta vastaanotosta?⁶ Keruun vastauksia tulkitessani tulen keskittymään siihen, kuinka tätä keruuta varten on tuotettu muistoja, minkälaisia kysymyksiä vastaajille on asetettu. Miten nämä asetetut kysymykset näkyvät keruun vastauksissa. Muistelukirjoitus on tuotettu

¹ Salmi-Niklander 2009.

² Salmi-Niklander 2009, 9.

³ Salmi-Niklander 2009, 7.

⁴ Salmi -Niklander 2009, 9.

⁵ Salmi-Niklander 2009, 10

⁶ Salmi-Niklander 2009, 10.

keruuta varten ja pohja on kertojan muistelussa, muistin prosessoimisessa sekä tuottamisessa keruuta varten. Vuorovaikutteisuus syntyy jo siinä, kun keräävä taho esittää kysymyksiä keruuta varten. Vastaanottona on ollut keruun järjestäneet tahot ja arkisto, ja nyt itse tutkijana vastaanotan tekstit tutkielmaani varten. Vuorovaikutteisuus syntyy monen eri tason tulkitsemisesta ja voidaan mielestäni nähdä myös muodostuneen kertojan ja arkiston välillä. Vastaaja tekee oletuksen siitä, miten hänen odotetaan kirjoittavan ja millä tavoin. Tavoitteena hänellä on totuuden kertominen siten kuin hän totuuden ymmärtää.¹ Tuottamisprosessiin ja vuorovaikutteisuuteen liittyy myös sosiaalisen muistin muoto, muistellemme sitä, mitä yhteisesti muistellaan. Muistot omista kokemuksista voivat saada vaikutteita yleisistä käsityksistä.²

Kolmas taso liittää kertomuksen oman aikansa historiallisiin tapahtumiin, ideologisiin diskursseihin ja mallikertomuksiin.³ Omassa tutkimuksessani tulen käyttämään tätä suhteessa siihen, kuinka kertojien muistot sitoutuvat mallikertomuksiin ajasta ja Helsingin historiasta. Mallikertomukseksi voidaan esimerkiksi luokitella narratiivit jälleenrakennusajasta ja tapamme keskustella aikakausia määrittelevistä tapahtumista.

Pienten kertomusten analyysimalli soveltuu mielestäni hyvin kansatieteelliseen tutkimukseen, sillä tieteenalan tutkimuskohteina ovat monesti arkipäiväiset, pienet muistot. Omassa aineistossani pääasiassa muistellut asiat koskevat arkipäivän tapahtumia ja kaupunkia arjen elinympäristönä. Salmi-Niklander onkin todennut, että pienten kertomusten tutkimuksen antamia keskeisiä uusia ideoita ovat huomion kohdistaminen vähäpätöisiltä ja marginaalisilta tuntuviin kertomuksiin sekä niihin liittyviin vuorovaikutusprosesseihin.⁴ Tutkiessani näitä vastaajien arkipäiväisiä muistoja kaupungista ja siellä eletystä elämästä, en pelkästään tarkastele yksilön kokemuksia, vaan voimme havaita suurempia kokonaisuuksia yksilöiden kokemusten ohella. Paul Thompsonin mukaan muistitieto (*oral history*) on ihmisten ympärille rakennettua historiaa.⁵ Ihmisten arkipäiväiset kokemukset muodostuvat yhteiseksi historiaksi. Muistitietoaineiston tutkimuksen kautta pienikin tarina saa merkityksen, ja mahdollisuuden päästä tarkemman tarkastelun kohteeksi. Pienistä tarinoista muodostuu aina suurempia kokonaisuuksia, jotka auttavat meitä hahmottamaan ympäröivää

¹ Korkiakangas 2016, 267.

² Laakkonen 2011, 304.

³ Salmi-Niklander 2009, 10-11.

⁴ Salmi-Niklander 2009, 11.

⁵ Thompson 2006, 31.

maailmaa. Keruun yksittäisten vastausten kautta pääsen lähemmäksi sen kokonaisuuden hahmottamista, minkälainen Helsinki on ollut paikkana jälleenrakennuksen aikana ja minkälaisia kokemuksia ja merkityksiä se on tuottanut ihmisille.

Samankaltaista lähestymistapaa on käyttänyt esimerkiksi etnologi Eerika Koskinen-Koivisto tutkimuksessaan *A Greasy-Skinned Worker – Gender, Class and Work in the 20th-Century Life Story of a Female Labourer* hyödyntäen mikronarratiivien käsitettä.¹ Koskinen-Koivisto ja Lena Marander -Eklund ovat käsitelleet pienten ja suurten kertomusten suhdetta. Pienet kertomukset, jotka he ovat artikkelissa hahmottaneet mikronarratiiveiksi, ovat välineitä, joiden avulla tutkija voi hahmottaa henkilökohtaista kerrontaa osana suurempaa kertomusta esimerkiksi tietyn aikakauden ja sukupolven kokemuksista.² Näin ollen oma lähestymistapani aineistoani kohtaan on kovin samankaltainen kuin heillä. Olen kuitenkin päättänyt käyttämään tutkielmassani Salmi-Niklanderin soveltamaa analyysimallia sen tarjoaman menetelmällisen otteen vuoksi.

1.5. Helsinkiläisyys tutkimuskehityksenä

Muistitietotutkimuksessa itserefleksio liittyy tutkijasubjektiin.³ Tutkielmani kannalta on olennaista kirjoittaa auki oma itserefleksioni, sillä tutkimani aihe on minulle läheinen, olenhan *stadilainen* henkeen ja vereen. Lähellä oleminen ja samalla tarpeeksi etäisen ja kriittisen katseen saavuttaminen on haasteellista, ja edellyttävät ennen kaikkea tutkijan kykyä havainnoida ja analysoida itseään ja omaa toimintaansa.⁴ Vaikuttavatko omat mielikuvani siihen, miten asetan aineistolle kysymyksiä ja mitä haluan sieltä löytää ja minkälaiseksi luon dialogin itseni ja aineiston välillä. Anna Hynninen on todennut tutkijan muodostavan tekstille kaksi erilaista kontekstuaalista tasoa, jotka linkittyvät toisiinsa. Ensinnäkin tutkijalla on tietty positio, elämänhistoria, lähtökohta ja taustaoletukset, joiden puitteissa hän tekstiä lukee ja tulkitsee. Toiseksi tutkimuksessa on hyvä huomioda se, että tutkija toimii aina kontekstualisoijana, hän tuottaa konteksteja tutkimalleen ilmiölle.⁵ Koska tutkimuskohteenani on kaupunki, johon minulla sitoutuu

¹ Koskinen-Koivisto 2013.

² Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2016, 355.

³ Fingerroos & Haanpää 2006, 41.

⁴ Koskinen-Koivisto 2013, 18.

⁵ Hynninen 2011, 289-290.

paljon henkilökohtaisia muistoja, oman tutkijan asemani paikantaminen on noussut keskeiseksi tehtäväksi tutkimusprosessissa. Itselleni Helsinki on aina näyttäytynyt keskustana, ratikkakiskoina ja kivitaloina, mutta ymmärrän oman kuvani rajoittuneisuuden ja myös sen, että monille Helsinki on aivan jotain muuta.

Tytti Steel ja Jukka Jouhki ovat kirjoittaneet analyysin ja tulkinnan ulottuvuuksista etnologiassa, ja he toteavat, että nykyetnologiassa tärkeää on tutkijan oman toiminnan mukaan ottaminen analyysiprosessiin.¹ Oman toimintani mukaan ottaminen tekee sekä tutkimusprosessista että tutkielmasta läpinäkyvämpää. Reflektointi koskee usein tutkijan vastuuta ja roolia, ja näin on myös omalla kohdallani.² Vastuu on tutkijalla siinä, että kertoo, minkä takia on valinnut juuri tietyt vastaukset tutkimuksen kohteeksi.

¹ Jouhki & Steel 2016, 21.

² Koskinen-Koivisto 2014, 36.

2. Jälleenrakennusajan Helsinki kotikaupunkina

2.1. Kertojat

Tutkielmani primaariaineistona toimii 12.6.–15.10.2004 toteutetun *Helsinki-Stadini*-kilpakeruusta valitsemani 12 vastausta.¹ Keruun ensimmäinen vastauspäivä on ollut symbolisesti Helsinki-päivä. Keruuta säilytetään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistossa. Toteuttamiseen ovat osallistuneet *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, *Kansanrunousarkisto*, *Kotimaisten kielten tutkimuskeskus*, *Svenska Litteratursällskapet*, *Stadin Slangi ry.*, *Helsingin kaupunginmuseum*, *Kallio-lehti* sekä *Töölöläinen*-paikallislehti. Paikallislehdissä ollut ilmoitus keruusta on selvästi vaikuttanut vastaajiin, sillä moni kertoja kirjoitti esimerkiksi omista Kallio-muistoistaan.

Keruussa on ollut kaksi eri vastaussarjaa, toinen syntyperäisille helsinkiläisille ja toinen Helsinkiin muualta muuttaneille. Vastauksia on tullut sekä suomeksi että ruotsiksi, ja osa on kirjoitettu stadin slangilla. Osallistujia on ollut 257 ja muisteluita on tuotettu yhteensä 1962 liuskaa, sekä koneella että käsinkirjoitetusti. Lisäksi joukossa on joitain kuvia, lehtileikkeitä sekä pieniä vihkoja. Keruuseen on saanut vastata myös runo- tai näytelmämuodossa, ja näitäkin vastaustyyppejä löytyy muutamia kappaleita. Naisia on vastaajissa lähes kaksi kolmasosaa. Myös vastauksien pituudet vaihtelivat keskenään yhdestä sivusta kolmeen kymmeneen. Koko keruun ikäjakauma oli melko suuri kaikkien vastaajien kesken, vanhin vastaajista oli syntynyt vuonna 1911 ja nuorin taas vuonna 1991.

Koska alkuperäisaineisto on näin laaja, olen tehnyt rajauksen sen suhteen, mitä vastauksia tarkastelen. Kun valitsin tutkielmassani käyttämiäni vastauksia, luin koko aineiston läpi muutamaan kertaan ja loin kokonaiskuvan siitä, minkä kaltaisia vastauksia se pitää sisällään. Valintaa aloin tehdä ensiksi ajallisin perustein, ja tarkastelen keruussani vastauksia, jotka sijoittuvat sodan jälkeiseen jälleenrakennusaikaan alkaen sodan loppumisesta noin 1950-luvun loppuun saakka. Kaikki kertojani ovat kirjoittaneet keruuseen suomeksi. Valitsemani kertojat ovat kaikki syntyperäisiä helsinkiläisiä tai hyvin nuorina lapsina kaupunkiin muuttaneita. Tämän jälkeen valitsin vastauksista sellaisia, joissa kiinnitettiin ja kerrottiin tarkemmin kaupungista paikkana, kuvailua

¹ Arkistotunnus SKS KRA Helsinki-Stadini.

lapsuuden ajasta sekä arjesta. Kertojat ovat kaikki asuneet ainakin osan lapsuudestaan kantakaupungissa tai sen välittömässä läheisyydessä. Kriteerini rajasivat aineistoa sen verran, että käsiteltävät vastaukset oli helppo valita. Valintani ulkopuolelle jätin sellaisia vastauksia, joista ei välittynyt kaupungin kuvailu ja paikoista ja ajasta kertominen niin vahvasti. Jätin ulkopuolelle myös runo- ja näytelmämuotoiset vastaukset, koska halusin käsitellä samankaltaisia vastaustyyppisiä tutkielmassani. En myöskään käsittele tutkielmassani vastauksia, jotka olivat todella lyhyitä, esimerkiksi alle puolen liuskan pituisia. Tutkielmassa olevat sitaattit ovat täysin alkuperäisaineistosta kopioituja, myös mahdolliset kirjoitusvirheet.

Olen tarkastellut kertojien syntymävuosia ja näin hahmottanut heidän vastauksiensa ajallisen perspektiivin. Kertojani ovat syntyneet vuosien 1937–1949 välillä. Koska he eivät ole itse välttämättä tarkasti ajallisesti rajanneet omia vastauksiaan tai kerro vuosilukuja, voivat muistojen aikavälit ja kerrontakohdat olla myös hieman muualta kuin rajaamastani ajankohdasta. Vastaukset olen valinnut siten, että käsittelemiäni vastauksia on molemmilta sukupuolilta, koska nais- ja mieskertojilla saattaa olla erilaisia kokemuksia siitä, kuinka kaupunkia ollaan hahmotettu ja mitä siellä on tehty. Valitsemissani vastauksissa naiskertajat kertoivat jonkin verran enemmän kotitöiden tekemisestä kuin mieskertajat, mutta muuten kokemukset olivat melko samankaltaisia, eikä sukupuolten välinen ero ole huomattava. Kertojani ovat asuneet Punavuorella, Katajanokalla, Kalliossa, Alppilassa, Vallilassa, Töölössä, Käpylässä, Lauttasaarella ja keskustassa.

Kertojien perheolot ja sosiaaliset luokat vaihtelivat jonkin verran keskenään, kuitenkin suurimman osan sijoittaisin keskiluokkaan ja työväkeen sen perusteella, mitä he ovat kertoneet omista perheistään ja perheidensä tilanteista. Eräs naiskertoja määrittelee itsensä ja oman perheensä työläisperheeksi heti vastauksensa alussa.

Synnyin Helsingissä 1941 työläisperheeseen.¹

Toinen naiskertoja, jonka kotikulmat olivat Taka-Töölöä ja Meilahtea, mainitsee vastauksessaan, että alueella asui pääosin keskiluokkaan kuuluvia ihmisiä.

¹ SKS KRA Helsinki–Stadini 20774/22176.

Töölöntullinkadulla asui 1950-luvulla enimmäkseen keskiluokkaan kuuluvia perheitä.¹

Monella ei kuitenkaan ollut vastauksissa suoraa viittausta perheen sosiaaliseen asemaan. Suurimman osan vanhemmat, myös äidit, kävivät töissä.

Keruukutsussa ei ole ollut mainintaa henkilöiden mahdollisesta anonymisoinnista vaan vastaajia on pyydetty kertomaan nimi, osoite, syntymäaika ja -paikka sekä ammatti.² En tule tutkielmassani käyttämään keruuseen osallistuneiden henkilöiden oikeita nimiä tai käytettyjä nimimerkkejä. Tunnistettavuuden estäminen on hyvä tapa suojata kertojia mahdollisilta negatiivisilta vaikutuksilta.³ Vaikka keruuseen osallistujat ovat olleet tietoisia siitä, että heidän vastauksiaan saatetaan käyttää tutkimustarkoituksiin, haluan silti anonymisoida heidät. He kertovat vastauksissaan eivät pelkästään itsestään, vaan myös muista henkilöistä ja emme voi olla varmoja, ovatko nämä muut henkilöt tietoisia tästä. Tutkielmalleni ei tuo lisäarvoa nimien käyttäminen, sillä tutkielmassani puhuvat muistot, eivät nimet.

2.2. Keruuvastausten rakenne ja vuorovaikutteisuus

Ulla Savolainen on kirjoittanut, että kirjoitettujen keruuaineistojen ominaispiirteeksi voisi sanoa niiden heterogeenisyyden.⁴ Tunnistan tämän piirteen hyvin omasta aineistostani, sillä jokainen vastaus on oma erilainen kokonaisuutensa ja vastauksien tyyli myös varioivat paljon keskenään. Lisäksi kirjoituksissa on kyse historian ja menneisyyden tapahtumien esittämisestä sekä kirjallisesta ilmaisusta, johon vaikuttavat kulttuuriset kerronnan konventiot ja keinot.⁵ Kertojani kertovat lapsuudestaan, samalla he kertovat myös siitä, kuinka he refleктоivat omaa lapsuuttaan ja mitä he haluavat kertoa. Latvalan mukaan arkiston kilpakeruutekstien dialogisuuden osa-alueita ovat kirjoittajan dialogia oman elämänhistoriansa kanssa, suhdetta keruun järjestäjien oletettuihin toiveisiin sekä vuoropuhelua kuvitellun lukijakunnan kanssa.⁶ Kirjoittaminen on yksi kertomisen tapa,

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20770/22173.

² <http://neba.finlit.fi/kra/keruut/stadini.htm>.

³ Kuula 2006, 201.

⁴ Savolainen 2012, 17.

⁵ Savolainen 2012, 16.

⁶ Latvala 2004, 161.

jossa yksilö reflektoi kokemaansa symbolisesti ja antaa sille sanallisen muodon.¹ Kerronstrategiat ovat ilmeisen erilaisia riippuen siitä, mitä kertojani ovat halunneet kirjoituksissaan painottaa, ja lisäksi kirjoituskutsu ja teema vaikuttavat kilpakirjoitusten sisältöihin ja kerronta- ja kirjoitustapoihin.² Suurin osa vastausten kerronnasta oli kirjoitettu minä-muotoisesti, mutta myös eri kerrontaposition vaihtelivat vastausten sisällä. Osa on kirjoittanut selkeästi vahvemmin kaunokirjallista tekstiä, kun taas osa vastauksista on enemmän raportoivampaa ja lyhempimuotoista keskittyen esimerkiksi vain yhteen yksittäiseen tapahtumaan ja sen yksityiskohtaiseen kuvailuun. Myös stadin slangilla kirjoittaminen, jolla kirjoittamiseen ollaan keruukutsussa kannustettu, on ollut tietoinen valinta, jolla on ilmenetty omaa helsinkiläistä identiteettiä. Osa muistelihoista on selkeästi halunnut tuoda piirteitä omasta arkielämästä esiin kuvailemalla arjen askareita ja leikkejä tarkasti, kun taas osa on kertonut paljon yleisluonteisemmin siitä, minkälaista kyseisenä aikana on ollut. Anna-Maria Åström on tutkinut muistoja 1950-luvun Helsingistä kyselyaineiston pohjalta, ja hän toteaa, että usein kuvauksissa on kyse arkipäivän elämästä, josta halutaan säilyttää tieto jälkipolville.³ Eräs kertoja kirjoittaa vastauksensa alussa siitä, kuinka hänen yhtenä motivaatiotekijänä on ollut kertoa ajankuvasta, ja hän tunnistaa oman lapsuudenaikansa ainutlaatuisuuden.

*Lähdin skabaan messiin, koska lapsuuteni ja nuoruuteni Stadi, elämä ja leikit poikkeavat rajusti minua vain kymmenen vuotta myöhemmin syntyneillä ja heitä nuoremmilla.*⁴

Tiedon ja omien muistojen jakaminen keruussa jälkipolville on osa kerronstrategiaa, jossa pyritään jakamaan omia kokemuksia muille, ja kerronta voi olla myös opettavaista lukijaa kohtaan.

Kertominen tapahtuu keruun tilanteessa, johon vaikuttavat keruuilmoitus ja keruutaho, vastaajan vuorovaikutus sekä kuinka keruuilmoitusta tulkitaan.⁵ Koska keruu on ollut kilpakeruu, tulee aineistoa tarkastellessa huomioida, kuinka tämä on mahdollisesti vaikuttanut vastaajien motivaatioon vastata. Vastaajia on myös kannustettu vastaamaan erilaisilla valmiiksi annetuilla teemoilla, kuten esimerkiksi ”lapsuutesi ja nuoruutesi”, ”liikkuminen Stadissa”, ”puluvuodet” ja ”kouluvuodet”, näiden ohella valmiiksi

¹ Pehkonen 2013, 53.

² Laurén 2010, 430.

³ Åström 1998, 9.

⁴ SKS KRA 20765/12960.

⁵ Savolainen 2012, 31.

annettujen kirjoitusaiheiden keruuseen vastaajat ovat melko vapaasti kirjoittaneet omista muistoistaan.¹ Parhaiksi katsotut vastaukset on palkittu erilaisilla palkinnoilla, ja tämä on lisännyt osaltaan vastaajien halua kirjoittaa mahdollisimman laajoja ja yksityiskohtaisia vastauksia. Kilpakeruun järjestäjä lähestyy vastaajia etäältä, puolittain tuntemattomana. Vastaaja osoittaa kirjoituksensa henkilöille ja instituutioille, joista hänellä on tiedossaan vain joitakin nimiä ja muuta kautta muodostuneita mielikuvia.² Lähdin tarkastelemaan aineistoani siten, että käytin apunani pienten kertomusten analyysimallin toista tasoa, jossa huomio kiinnitetään vuorovaikutus- ja tuottamisprosesseihin, mitä tietoa meillä on vastaanottajista ja keruun saamasta vastaanotosta. Hynninen onkin todennut, että voidaan katsoa, että keruu- ja kilpavastaukset ovat eräänlaista dialogia arkiston kanssa, arkisto on kirjoitusten vastaanottava taho, jonka toiveet ja odotukset vaikuttavat kerrontaan.³

¹ <http://neba.finlit.fi/kra/keruut/stadini.htm>.

² Pöysä 1997, 39.

³ Hynninen 2011, 265.

3. Kaupunki leikkikenttänä

3.1. Muistin paikat kerronnan kohteena

Pienten kertomusten analyysimallin ensimmäisessä tasossa huomio kiinnitetään erilaisiin ajan ja paikan määrittelyihin sekä tapahtumiin ja henkilöihin. Olen tässä luvussa kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka kertojat määrittelevät muistin paikkoja: miten ja mitä he kertovat paikoista? Samalla huomio tulee kiinnittää kertomuksissa oleviin tapahtumiin sekä niissä esiintyviin henkilöihin. Keruun vastauksia yhdistyvät se, että tilanteet joista kerrottiin, olivat monesti sosiaalisia, ja keruun vastauksissa esiintyi oman perheen lisäksi toteamuksia ystävistä ja muista henkilöistä, kuten esimerkiksi naapureista.

Monet vastauksista alkoivat paikkojen kuvailulla, esimerkiksi kotipihan- tai korttelin. Joidenkin kertojien muisteleminen oli läpi vastauksen hyvinkin paikkaorientoitunutta. Seuraavassa lainauksessa eräs mieskertoja myös kirjoittaa, että hän käy läpi muistoja erityisesti paikkojen kautta:

Tässä ei ole mitään juonta vaan tapahtumia ja elämää muistellaan tapahtumapaikkojen kautta, eikä myöskään kronologisessa järjestyksessä.¹

Painottaen vastauksessaan tapahtumapaikkojen merkitystä hän luo kuvaa paikkoihin kiinnittymisestä. Kertoja viittaa myös samalla siihen, kuinka muistelu ei noudata kronologista järjestystä. Samalla tavalla lukijaa on vastauksen pariin johdatellut naiskertoja.

Seuraavassa kirjoituksessani en kerro kronologisesti etenevää tarinaa. Kuvailemani tapahtumat eivät ole mielessäni ajanmukaisessa järjestyksessä. Kerron vain irrallisia tapahtumia, muistoja ja tunnelmia.²

Ajan vaihtuvat tapahtumat ankkuroituvat paikkoihin ja virtaavat niiden lävitse. Ajattelemme koettuja paikkoja tapahtumapaikkoina, elettyjä ympäristöjä mielen maisemina.³ Muistot ja niiden paikat kertojan omalla aikajanalla saattavat näin ollen edetä ilman selkeää ajallista järjestystä ja muistin kerroksellisuus tulee myös esiin.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20705/12960.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

³ Vilkkö 1998, 27.

Osassa vastauksissa kuvailu keskittyi vahvasti aivan lähelle kotia, kun taas joissain kuvailtiin kaupunkia myös laajemmin, esimerkiksi retkiä kauemmas kodin piiristä. Åströmin mukaan kivisestä ulkokuoresta huolimatta oli kaupunki rikas ympäristö, jonka lapset kokivat jännittävänä ja kiehtovana.¹ Oman kodin pihan lisäksi esimerkiksi kaupungin puistot ovat antaneet paikat lasten leikeille. Erilaiset paikat kaupungissa ovat tuottaneet samanlaisia kokemuksia, ja eri kaupunginosia käsittelevien muistojen samankaltaisuus perustuu myös niiden keskittymiseen tiettyyn ajanjaksoon sekä sen kaupunkikulttuuriin ja urbaaniin elämänmuotoon.² Tarkastellessaan muistoja lähiöasumisesta 1950-luvulta 1970-luvulle Kirsi Saarikangas on huomauttanut, kuinka monet kirjoittajat palaavat lapsuus- ja nuoruusvuosiinsa ja muistavat ehkä korostetun myönteisesti, millaisia olivat paikat, joissa he elivät ja asuivat.³ Kultaistamme monesti omia lapsuuden muistojen paikkoja, kun muistelemme niitä uudelleen.

Useasti paikkoihin liittyvät kertomukset olivat hyvin yksityiskohtaisia, ja eläviä. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa naiskertoja muistelee likaämpärin viemistä oman pihan roska-aitaukseen. Tämän kaltainen pieni, arkipäiväinen kertomus, on tyypillinen keruuvastauksissa.

*Pahemmalta haisi sitten laskiämpäri, jonka kyllin pitkäksi kasvettuani sain kiikuttaa roska-aitaukseen. Vesi loiskui ja siinä lilluivat perunankuoret ja nauriinkannat hyppelivät, ja jos yritin suoriutua tehtävästäni liian sukkelaan, sain ruskeita roiskeita jaloilleni.*⁴

Muisto on hyvin tarkka kuvaus pienestä arjen tapahtumasta, ja hänen kerrontansa on hyvin kuvailevaa, vesi *loiskui* ja ämpärissä *lilluvat* nauriinkannat *hyppelivät*. Hän luo kuvan tapahtumasta hyvin yksityiskohtaisella tasolla. Samalla pihamaa ja roska-aitaus nousevat mieleen muistin paikkana, ja matkan kulkemisesta jääneet muistot ovat aistimuistojen kaltaisia. Paikkoihin liittyvät muistot ovat hyvin ruumiillisia ja aistimellisia tuoksuineen, väreineen, tunnelmineen ja tuntemuksineen.⁵ Kotityön kuvailu onkin edellisessä katkelmassa tarkkaa, ja muisto laskiämpärin viemisestä näyttäytyy yksittäisenä, mieleen painuneena kokemuksena, johon sitoutuu myös paikka- sekä aistimuistoja. Samankaltaista tarkkaa kuvailua on kirjoittanut Fabianinkadulla asunut

¹ Åström 1998, 22.

² Åström 2013, 44-45.

³ Saarikangas 2007, 109.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

⁵ Vilkkö 1998, 27.

naiskertoja. Kertoessaan keskustan eri paikoista, joissa he lapsena kävivät leikkimässä, Kappelin edestä syksyisin löytyi lapsia kiinnostaneet lehtikasat.

Syksyllä Kappelin kohdalla oli valtavat röykkiöt punaisia, keltaisia, vihreitä ja oranssin värisiä lehtiä. Niissä sukeltelimme ja yhä muistan mullan ja lakastuneiden lehtien tuoksun.¹

Naiskertojan kuvailu leikkihetkestä on hyvin paljon aistikuvailuun keskittyvää, sekä tuoksuihin että muihin aisteihin. Muistin paikkoja rakennetaan yksityiskohtaisuuden ja huolellisen kuvailun avulla, jossa määritellään myös samalla paikan merkitystä uudelleen tuotettaessa.

3.2. Puistoja ja koloja

Helsingissä oli mahdollista viettää aikaansa sekä keskustan kivikaupungissa, metsän keskellä kallioilla että meren äärellä, ja lapsille oli luonnollista viettää aikaa ulkona. Työväenluokkaisissa perheissä pienet asunnot rajoittivat sosiaalista kanssakäymistä ystävien kanssa ja tapaamispaikat olivatkin muualla.² Oman aineistoni pohjalta tein huomion, että muisteluissa ei kerrottu esimerkiksi paljoakaan kodin piiristä. Asuntojen ahtaudesta puhuttiin, ja avaan tätä teemaa seuraavassa luvussa. Simo Laakkosen mukaan sodanjälkeisenä aikana lasten odotettiin ahtauden takia pysyvän poissa tieltä ja viettävän aikaa enemmän ulkona.³ Arjen tekeminen ja esimerkiksi leikkien muistelu keskittyi täysin ulkoympäristössä toimimiseen. Helsinkiläisperheissä lapset ja nuoret viettivätkin usein vapaa-aikaansa kodin ulkopuolella.⁴ Varmasti suurin syy oli kotien ahtaus, mutta monesti myös se, että ulkoa löytyivät kaikkein kiinnostavimmat kaupunginpaikat. Keruun vastauksissa ei myöskään ollut väliä, oliko kesä vai talvi, ulkona oltiin yhtä lailla.

Seuraavan katkelman naiskertoja on asunut lapsuutensa Fabianinkadulla, ja vastauksessaan hän kertoo paljon niistä kaupungin paikoista, joissa kävi ystäviensä kanssa leikkimässä. Vastauksesta on selvästi tulkita, kuinka lapsen arjen piiri on ollut lähiympäristössä. Tällä kyseiselle kertojalle läheisin arjen akseli on ollut välillä

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² Olsson 2004, 98.

³ Laakkonen 2011, 305.

⁴ Malinen 2015, 144.

Fabianinkatu ja Tähtitorninmäki. Paikat, joissa leikittiin, saattoivat vaihtua, kun ne eivät enää tarjonneet tarpeeksi virikkeitä.

Tähtitorninmäellä ei ollut keinoja, joten reviirimme laajeni Kaivopuistoon. Siellä oli Merikadun reunassa olevassa osassa puistoa yksinistuttavat keinut ja keskellä puistoa kallioiden juurella oli pitkä lankkukeinu.¹

Oman reviirin ulkopuolelle suuntaamisessa on ollut houkutuksena keinut. Lasten itse luomat reviirit ja tärkeät paikat kertovat meille siitä, mitä lapset ovat tehneet ja mitkä paikat on koettu niin merkittäviksi, että niistä on haluttu kertoa kilpakeruun vastauksissa.

Åström on todennut, kuinka oma kortteli ja kaupunginosa oli arkielämän näyttämö, joka aikuisille oli tärkein päivittäisistä kiintopisteistä ja lapsille koko heidän maailmansa.² Lapsille läheiset korttelit ja niiden tapahtumat ovat saattaneet vaikuttaa koko maailman keskipisteiltä. Naiskertojan muistellessa omaa lapsuuden ympäristöään Alppilassa, hän luo lukijalle kuvaa siitä, minkälainen tuo kodin lähiympäristö on ollut. Kuvailu kaupunkimaisemasta on tarkkaa ja hän paikantaa itsensä osaksi muistelua, aivan kuin kertoisi eilispäivästä.

Vuosien saatossa ja ikää karttuen kiersin edelleen tuota kotikortteliani. Oli mukava olla ulkona ja katsella ihmisten menoa. Porvoonkadulla oli Valion jäätelöbaari, jonne pääsi aika harvoin. Keskellä katua oli puisto ja siinä raitiovaunupysäkki, Viiden-minuutin pysäkki, Siinä ratikat seisoivat viisi minuuttia. Taksitolppa oli puiston toisella puolella. Talomme pihalla oli taksien talleja.³

Paikkoihin ja kaupunkiin identifioidutaan monesti oman reviirin sisällä, joka käsitti kodin lähialueen. Niistä on muodostunut lapselle oma alue, kertojalle oman alueen sisältä on jo löytynyt monta kiinnostavaa kohdetta, joista on syntynyt ajan saatossa oman mielen muistin paikkoja.

Lapsuuden ympäristö on ainutlaatuinen, sillä lapsena tarkastellaan alueita uusin ja erilaisin silmin kuin vastaavasti aikuisena. Pienikin puistikko voi vaikuttaa suurelta metsältä. Vastauksissa tämä on selvästi havaittavissa, sillä juuri mielikuvituksen avulla kaupungin erilaisista paikoista on nautittu ja luotu omia maailmoja. Käpylän

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² Åström 1998, 22.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084.

ympäristössä elänyt naiskertoja kertoo vastauksessaan paljon lasten leikeistä ja tempauksista. Lähellä oleva junarata oli myös paikallisille lapsille kiinnostava paikka. Junaradan varrella leikittiin, ja sinne mentiin sisarusten ja kavereiden kanssa.

Junarata vähän matkan päässä oli myös loppumaton kokemusten aarreaitta. Varsinkin sitten myöhemmin syntynyt pikkuveljeni osasi jo kaksivuotiaana sujuvasti sanoa, että mennään katsomaan junia ja sassiin: "Una, una!" Ja siellä me seisoiimme kallioilla ja jännitimme, että kohta se tulee. Ja aina se tuli, se una.¹

Vaikka junarata saattaa kuulostaa hyvinkin arkiselta paikalta, on se luonut lapsille aivan oman maailmansa. Se oli myös sosiaalisen kanssakäymisen kohde, junaradan varrella käytiin juuri yhdessä. Analyysimallin ensimmäisen tason mukaan huomio kiinnittyy juuri kertomuksissa esiintyviin määrittelyihin liittyen paikkoihin, tapahtumiin sekä esiintyviin henkilöihin. Kertojan lainauksesta pystyy tulkitsemaan tapahtuman merkityksen sosiaalisuuden kautta. Pieni pikkuvelikin on otettu mukaan, ja kertojan mukaan vanhempia ei ole ollut mukana, vaan lapset ovat saaneet keskenään mennä katselemaan junia. Tapahtuman ja muistin sosiaalisuus tulee myös esiin, muistossa esiintyvät kertojan lisäksi myös muut henkilöt, joita hän ei kuitenkaan tarkemmin määritä. Usein vastauksien kerronnassa esiintyy muita henkilöitä, joskus heidät nimitetään tai joskus toisten läsnäolo näkyy vain kerronnan tavassa ja kielessä. Henkilökohtainen muistelu koostuu sekä omista että toisten kanssa jaetuista kokemuksista.² Seuraavissa katkelmissa voi huomioda sekä jaetun että henkilökohtaisen kokemuksen. Kallioilla saattoi olla yksin tai ystävän kanssa jakamassa elämän salaisuuksia tai sitten siellä leikittiin. Samalla kuitenkin kallion kolo tunnettiin intiimiksi paikaksi, jonne pystyi mennä miettimään surujaan.

Ensimmäisenä mieleeni tulee pikku-Elannon edessä oleva kallio, jossa on kaksi koloa. Toinen on isompi, toinen pienempi. Niihin kumpaankin mahtui sopivasti puhumaan- ja että niissä istuminen olikin ihmeellisen ihanaa! Siinä saattoi istua itsekseen unelmoimassa, siinä saattoi istua kaverin kanssa jakamassa elämänsä suuria salaisuuksia, siinä saattoi istua ja odottaa, että äiti tulee töistä kotiin.³

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

² Lappi 2013, 334.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

Naiskertojalle kallion kolo muistin paikkana symboloi jotain henkilökohtaista, että jaettavaa tilaa, omaa paikkaa sekä sosiaalista kanssakäymistä. Paikat, joissa jaettiin salaisuudet ystävän kanssa tai leikittiin piilosta, ovat jääneet kertojien mieleen. Ne olivat ulkona, mutta kuitenkin omassa maailmassa piilossa muiden katseilta. Hyvin samankaltainen kokemus on myös toisella naiskertojalla.

Kallioilla oli myös oma piilokolokin, jonne mentiin vain parhaan kaverin kanssa. Tai yksin suruja itkemään.¹

Hänelle piilokolo on merkinnyt myös omaa paikkaa, jossa on voinut käsitellä surullisiakin asioita. Aikuisiin verrattuna ovat lapset ylivoimaisia kyvyssään synnyttää paikkoja, merkitysten tihentymiä ja maamerkkejä, jotka tarjoavat suojan tai kätköpaikan myös mielentiloille.² Omassa lapsuudessani Temppeliaukion kirkon kalliot ovat tarjonneet vastaavanlaisen jännittävän paikan, jonka jokainen kolo ja notkelma tunnettiin tarkasti, ja kallio oli paljon enemmän kuin kirkon katto, se oli koko kulmakunnan lasten maailma.

Kertojat saattoivat myös nimittää paikkoja *rakkaiksi* tai *lemppareiksi*. Terhi Ainiala on todennut, että nimien avulla teemme kaupungista omamme, kun yksilöimme ne paikat, jotka ovat meille tärkeitä.³ Yksilöinti voi tapahtua luomalla paikalle merkityksen, esimerkiksi seuraavassa lainauksessa oleva kallio on ehkä näennäisesti pieni paikka, mutta merkitykseltään se onkin yllättävän merkityksenkäs.

Lähellä Kirurgisen sairaalan puuaitaa olevia kallioita nimitimme lempparipaikaksemme. Tässä osassa Tähtitorninmäkeä viihdyimme hyvien leikkien ja kirmaten pitkin kallioita.⁴

Kun kertoja nimittää paikkaa *lemppariksi*, hän merkityksellistää siitä itselleen tärkeän ja muista erotettavan paikan. Paikannimet ovat yksilöiviä ilmauksia, joilla paikat identifioidaan ja erotetaan muista paikoista.⁵ Keruussa myös virallisista paikoista käytettiin slangitermejä, esimerkiksi kaupunginosista puhuttaessa Katajanokka oli *Skatta* ja Punavuori *Rööperi*. Slanginimen käyttö kaupunginosasta tekee siitä entistä yksilöidymmän ja merkityksellisemmän, slanginimien voi ajatella olevan hellittelynimiä tutuille alueille.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20585/22009.

² Lehtimäki 1995, 121.

³ Ainiala 2005, 7.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

⁵ Ainiala 2005, 10.

Tärkeän paikan ei tarvitse olla monumentaalinen tai suuri, vaan lasten silmissä pienetkin paikat ovat saaneet suuren merkityksen. Nämä paikat säilyvät muistoissamme, ja muistellessamme niitä luomme näille paikoille merkitykset uudelleen ja uudelleen. Kertoja on asunut lapsuutensa Fabianinkadulla ja paikat, joista hän kertoo, sijaitsevat pääosin Helsingin ydinkeskustassa. Lähellä ollut Kirurgisen sairaalan alue on tarjonnut lapsille erilaisia leikkipaikkoja. Vastauksessa vilahtelevat kaikille tutut helsinkiläiset maamerkit Havis Amandasta Tähtitorninmäkeen. Tärkeät paikat ovat muodostuneet leikkien kautta, siellä missä on tapahtunut jotain jännittävää. Kertoja on vastauksessaan määritellyt paikkoja, joissa hän kävi ystäviensä kanssa leikkimässä, keskeisiksi ja rakkaiksi:

Tähtitorninmäki oli meille keskeinen paikka. Ensimmäiset matkat sinne tehtiin aikuisten kanssa. Se oli tiukasti valvottua aikaa hiekkalaatikossa. Myöhemmin puisto avautui kokonaisuudessaan. Kahlaajalammikon luona oli kiinnostavat maastot seikkailuille. Lähellä oleva nelihaarainen koivu sai olla hevosenamme. Sen vankoilla oksilla oli hauska keinua ja kieppua.¹

Havis Amanda oli meille rakas paikka. Usein ratsastimme merileijonilla tai roikuimme altaan reunoilla ja läträrimme vedellä. Talvella juoksimme allasta peittävien puulevyjen päällä. Näin tuli kuvanveistotaide läheiseksi. Meitä eivät kiinnostaneet Haaksirikkoiset tai Runebergin patsas, sillä ne olivat korkeilla jalustoillaan.²

Kertojalle lähialueen maamerkit ovat muodostuneet omien arkikokemuksien kautta tärkeiksi paikoiksi, vuosien varrella myös muistin paikaksi. Havis Amanda on ollut lapsille helposti saavutettavissa oleva, konkreettisesti lapsen tasolla ollut paikka, jolloin leikkiminen on onnistunut. Näin kotialueen patsaasta on tullut myös lasten leikkipaikka.

Antti Malinen on kirjoittanut, kuinka sodanjälkeistä nuoruutta kuvaavissa muistelmissa tuodaan usein esille, miten jännittäviä paikkoja jo asuntojen lähiympäristöstä löytyi.³ Keruun vastauksissa tällaisia paikkoja olivat esimerkiksi puistot, kortteleiden leikkipaikat ja jopa oman talon vintti ja kellari.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

³ Malinen 2015, 145.

Kellari ja vintti olivat talomme kiinnostavimmat, mutta myös pelottavimmat paikat. Rapustamme meni pääovi kellariin. Kiviset kierreportaat veivät alas kellaritilaan. Kellarissa oli multalattia ja kellarikoppien seinin puinen laudoitus oli osittain homeesta valkoinen. Hämähäkinverkkoja oli jokapuolella.¹

Kellari ja vintti ovat näyttäneet naiskertojalle jännittävänä lokaatioina. Hän myös kuvailee hyvin tarkasti niitä tunteita ja tunnelmia, joita ne ovat paikkoina tuottaneet. Muistijälki paikasta on pysynyt vuosien saatossa tarkkana. Mieskertoja puolestaan mainitsee, että kellariin, eli *klitsuun*, mentiin kun leikittiin piilosta: *Brassattiin me myös natskua ja piilosilla oloa. Piilosillaolo oli kliffaa, ku sai vihdoin mennä klitsuunki jemmaan.*² Hän painottaa katkelmassa, että piilosillaolo oli kivaa, koska *vihdoin*kin sai mennä kellariin piiloon. Kellari ei siis ollut jokapäiväinen arkinen paikka, johon aina oli saanut mennä. Merkitys on syntynyt tapahtuman erikoislaatuudesta. Kaupungista löytyi myös lapsille muita tärkeitä paikkoja, esimerkiksi erilaiset kalliot. Näistä paikoista monesti muodostui vastauksissa arjen tuttu kaava. Vapaa-ajan aktiviteetteja oli tarjolla aivan kodin lähellä: lähinnä kyse oli puistoista, leikkikentistä ja luonnontilassa olevista alueista, mutta myös katu ja piha soveltuivat leikkipaikoiksi.³

Laakkonen on analysoinut lapsuuden kaupunkimuistelmia 1920–1950-luvuilta Helsingissä, ja toteaa niissä korostettavan muistelmat korostavat kiviä, rantoja ja muita rakentamattomia paikkoja jännittävänä ja suosittuina paikkoina, alueina joissa lapset kaupungin sydämessä tulivat kasvokkain melkein koskemattoman luonnon kanssa.⁴ Saman voin todeta omaa aineistoani tarkastellessa, ja puistoihin verrattuna erilaiset kalliot ja vähemmän strukturoidut paikat näyttävät lapsille kiehtovina. Lisäksi Lauttasaarella lapsuuttaan eläneelle saaren rannat ja laituri-alue olivat leikinpaikkoja.⁵ Laituri-alue tarjosi mielenkiintoisen ympäristön, sillä erilaiset laivat lasteineen olivat lapsille tutkimisen ja ihmettelyn arvoisia. Mieskertoja kertoo, kuinka hän ystäviensä kanssa kävi laiturilla ja toivoi saavansa laivoista erilaisia eksoottisia herkkuja.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20765/12960.

³ Åström 1998, 22.

⁴ Laakkonen 2011, 312.

⁵ SKS KRA Helsinki-Stadini 20811/22207.

Soudimme usein redillä ankkurissa olevien laivojen ympärillä, mm. More McCormick Linen jättiläismäisen höyryn perän alla odotimme, mutta emme saaneet purkkaa tai muutakaan.¹

Lapsi laajentaa reviiriään läpikotaisin turvallisiksi koetusta paikasta seuraavaan, mutta niiden välille saattaa jäädä laajoja tuntemattomia alueita.² Kauempana kodista leikkiminen on saattanut olla lapsille myös omien reviirien rajojen testaamista, ja monessa vastauksessa kerrottiin erilaisista reviiireistä ja niiden rajoista. Taka-Töölössä asunut naiskertoja on päättänyt lähteä hyvin nuorena retkelle kohti Imatraa, joskaan matka ei jatkunut aivan perille saakka, mutta reilusti kodin piirin ulkopuolelle.

Lähdin 3-vuotiaana Töölöstä Ilpon ja Harrin kanssa käymään mummin luona Imatralla. Kävelin vain hieman itseäni pidempien poikien kanssa Eläintarhan tienoille, kun pojat jo halusivat kääntyä takaisin. Minä jatkoin yksin matkaa eteenpäin. Olin kertonut äidille jälkeenpäin, että maisemat siellä näyttivät tutuilta ja että ensimmäiset matalat puutalot näkyivät jo. Imatra ei voinut enää olla kaukana.³

Ylläolevassa lainauksessa naiskertoja myös kertoo, kuinka kaksi hänen ystäväänsä on liittynyt retkeen mukaan. Hän myös merkityksellistää ja määrittelee nämä henkilöt mukaan muistin paikkaan. Lauttasaarella lapsuutensa viettänyt kertoja kertoo siitä, kuinka he jo nuorena menivät melko pitkiä matkoja merellä, sekä talvella että kesällä.

Meille 'saaristolaisille' saaristo oli sekä kesällä että talvella tärkeä osa reviiriä. Ei ole saarta tai luotoa 10km säteellä jonne emme olisi hiihtäneet tai soutaneet.⁴

Lauttasaarelaisille meri oli vahva elementti, sen luona oltiin ja leikittiin. Samaisen kertojan kerrontatapa korostaa yhdessä tekemistä muiden kanssa. Hän käy muistojaan läpi toisten kanssa, kuljettaen muistojen rinnalla näitä henkilöitä, puhuen usein memuodossa, tarkemmin määrittelemättä kuinka, ”me” muodostui, mutta kuitenkin selkeästi viitaten että puhuu myös muista kuin itsestään.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20811/22207.

² Lehtimäki 1995, 121.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20770/22173.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20811/22207.

Muistin paikat muotoutuvat erilaisissa tilanteissa ja tapahtumissa. Kaupungin paikat ja kokemukset niistä eivät ole yksinään positiivisia lapsuudenmuistoja, vaan myös muistellaan kokemuksia ja paikkoja turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden kautta. Joillekin kaupunki on näyttäytynyt turvallisena paikkana, jossa ei osattu pelätä, ja toisille taas kaupungin vaarat näyttivät kasvonsa riippuen siitä, millä alueella on asunut ja elänyt. Keskustassa asuneelle kertojalle turvallisuuden tunnetta kaupungissa kuvaa se, kuinka he ovat lapsina vappuna yöaikaan saaneet mennä keskenään katsomaan kaupungin tunnelmia ja Havis Amandan lakitusta.

Kaupunki oli niin turvallinen, että me lapset saimme vapaasti kuljeskella kaupungilla. Olimme aina esimerkiksi katsomassa vappuaattona Mantan lakitusta puoliltayöin.¹

Keskustassa asunut kertoja kuvaili ympäristöä turvalliseksi ja rauhalliseksi, kun taas Kalliossa elänyt kertoi kokeneensa turvattomuuden tuntua ja hänelle tätä tunnetta loivat puistoissa istuvat *spurgujengit*.² Kalliota lähellä olevassa Alppilassa asunut naiskertoja koki olonsa myös turvalliseksi kaupungissa. Hän ei kuitenkaan viittaa tiettyihin kaupunginosiin, vaan puhuu kaupungista yleisesti. Olettaa voi kuitenkin, että hän sisällyttää tulkintaansa myös kotinsa lähialueet.

Kaupunki oli turvallinen paikka asua ja liikkua, enkä osannut pelätä mitään.³

Kokemukset turvallisuudesta ja turvattomuudesta ovat olleet siis vaihtelevia, vaikka maantieteelliset etäisyydet kertojien kesken ovat olleet lyhyitä. Edellisen katkelman naiskertoja viittaa myös siihen, ettei hän osannut pelätä *mitään* kaupungissa. Vastauksissa ei myöskään viitattu vahvasti sukupuolten välisiin eroihin turvallisuudesta puhuttaessa. Naiskertojat eivät viitanneet turvattomuuteen tai sen tunteeseen enempää kuin mieskertojat.

Muistoissa risteili lisäksi kokemuksia yksinäisyydestä ja oman paikan etsimisestä kaupungissa. Esittelen tässä yhden naiskertojani vastauksen kautta sitä, miten näitä tunteita esiintyi. Keruun vastauksissa paikat, joista kerrottiin, muodostuivat monesti positiivisen kautta. Kuitenkin muistin paikat muotoutuvat kaikkien erilaisten tunteiden

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 205858/22009.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084.

kautta, ja tämän naiskertojan vastauksen kautta voimme tarkastella, kuinka paikkojen merkitykset ovat muodostuneet myös negatiivisten kokemusten ja tunteiden kautta. Hän on syntynyt Helsingissä, mutta muuttanut kertomansa mukaan maalle pienenä äitinsä vaikeiden elämänvaiheiden takia. Kun hän muutti takaisin Helsinkiin uudestaan äitinsä luokse, kertojalla oli oman kuvauksensa mukaan melko vaikeat ja raskaat kotiolot. Hän kuvaa myös vastauksessaan sitä, kuinka ei tuntenut itseään *oikeaksi helsinkiläiseksi*. Seuraavassa katkelmassa hän kertoo, kuinka hän Helsinkiin tulonsa jälkeen liikkui kaupungilla. Saapuessaan maalta Helsinkiin oli hänen äitinsä vienyt hänet siistiytymään, mutta parturin huomattessa kertojalla olen *saivareita*, ei hän suostu leikkaamaan kertojan hiuksia.

Kaisaniemenkadulla oli suuri ja hieno parturiliike. Sinne äiti minut heti vei siistiytymään Helsinki-kelpoiseksi suoraan asemalta. Parturi laitteli valkoiset lakanat kaulaan, vaan kohta otti ne pois. ”En voi leikata tämän lapsen tukkaa! Hänellä on saivareita!” Äitini tunnusti kauan jälkeenpäin, ettei koskaan ole niin paljon hävennyt. Minä en vielä silloin osannut, maalainen kun olin. Sen kesän sitten kuljinkin kiusallinen täitä tuhoava elohopeasalva tukassani Ateneumin korttelia ympäri, koska pelkäsin eksyväni suuressa kaupungissa. Ihmettelin ihmisiä, kuvittelin kaikenlaista hienoa mielessäni - ja olin yksinäinen, sen vasta paljon myöhemmin ymmärsin.¹

Kertoja on kiertänyt yhtä korttelia ympäri, jotta ei eksyisi ollessaan yksin uudessa kaupungissa, hiuksissaan elohopeasalva vaikuttamassa. Saman korttelin kiertäminen uudestaan ja uudestaan symboloi kertojan tunnetta ulkopuolisuudesta, ja hän reflektoikin omaa muistoaan ja tuo esiin sen, kuinka on vasta myöhemmin ymmärtänyt oman yksinäisyytensä. Hän ensinnäkin määrittelee itsensä ulkopuoliseksi, kommentoimalla olevansa maalainen ja jatkaa yksinäisyyden tunteiden kuvailua. Lainauksessa kiteytyy pienen lapsen yksinäisyydentunne. Yhden ainoan tutun korttelin kiertäminen monta kertaa voisi erottaa avainkokemukseksi vastauksesta, joka on määritellyt hänelle yksinäisyyden tunnetta. Kuitenkin kaupunki on luonut hänelle myös myönteisiä kokemuksen paikkoja. Hänelle tärkeiksi paikoiksi muodostuivat Richardinkadun kirjasto ja Lammassaari, jotka tarjosivat hänelle pakopaikan arjesta:

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20662/22082

Richardinkadun kirjasto ja lukusali tulivat vähitellen myös tutuiksi ja siellä minusta – lukutoukasta – tuntui, että olin tullut taivasten valtakuntaan.¹

Lammassaari oli minulle ja monille henkireikä, vaikka ei semmoisia silloin kukaan ääneen puhunut.²

Lammassaari ja keskustan kirjasto eroavat paikkoina paljon, ja nämä toisistaan poikkeavat paikat ovat tarjonneet kertojalle turvaa ja rauhaa. Lehtimäki on todennut, että paikat ovat sieluttuneita, täynnä intentioita ja merkityksiä. Ne ovat nivoutuneet tilanteisiin, turvallisuuden tai turvattomuuden, onnistumisen tai epäonnistumisen tunteisiin.³ Keruun vastauksissa jotkut paikat pitivät sisällään enemmän turvallisuuden tai turvattomuuden tunteita kuin toiset, ja yllä olevalle kertojalle sekä Lammassaari ja Richardinkadun kirjasto olivat turvallisia paikkoja. Muistin paikkaan sitoutuneet tunteet ovat meille merkittäviä, ja kertojalle muistoihin on jäänyt sekä kokemuksia yksinäisyydestä, että onnellisuuden paikoista.

Kertojien muisteluissa risteilevät samalla myös entisten paikkojen pohtiminen, refleктоiminen menneen ja nykyisyyden välillä. Korkiakangas on kirjoittanut, että muistelun konstruoituminen eri aikatasojen, menneen ja nykyisyyden, väliseksi dialogiksi sävyttyy usein retoriseksi.⁴ Naiskertoja miettii omassa vastauksessaan, onko hänen lapsuutensa maisema vielä olemassa.

Onko se paikka vielä olemassa? Voisiko sinne vielä mennä katsomaan sitä Mäkeläinkadun varrella seisovaa taloa, jonka ohi juostessaan Emil Zatopek juoksi itsensä maailmanhistoriaan ja oman maansa silloiseen maailman tietoisuuteen. Se talo on tietämäni mukaan maalattu tänä kesänä vaalean punaiseksi.⁵

Erityisen huomioitavaa lainauksessa on hänen kaipuunsa lapsuuden paikkaansa, kadun varrelle, hänen pohtiessaan, onko paikkaa enää olemassa. Kuitenkin hän viittaa myös siihen, että tietää talon tulleen maalatuksi samaisena kesänä, kun hän on kirjoittanut keruuseen. Talo on siis olemassa. Viittaako hän siis menneellä paikalla muistojensa paikkaan? Voisiko hän palata siihen lapsuutensa paikkaan, jossa juoksija Zatopek juoksi

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20662/22082.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20662/22082.

³ Lehtimäki 1995, 121.

⁴ Korkiakangas 2006, 133.

⁵ SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

itsensä maailmankartalle. Kertoja nostalgisoi juuri tuota aikaa ja muistin paikkaa, jossa talo on joskus ollut. Nostalgia on tunne, jossa kaivataan jotain menetettyä.¹ Kun kertoja miettii, onko paikka olemassa, hän luultavasti miettii muistinsa paikkaa, lapsuuden paikkaa. Vaikka paikka itsessään ja talo on olemassa, on tunne paikasta samanlaisena kuin se lapsuudenmuistoissa näyttäytyy, menetetty.

3.3. Nonarit, Lintsi ja saunat

Muisteluissa kaupunkitilaa eivät olleet vain kadut, korttelit ja kalliot, vaan myös julkiset tilat, esimerkiksi elokuvat, koulut ja yleiset saunat. Samat yleiset paikat toistuvat eri kertojen vastauksissa. Samalla nämä voidaan nähdä kaupunkikuvan muuttumisesta kertomisena ja näiden paikkojen sijoittamisena muistin ja nostalgian kartalle. Elokuviissa käynnin traditio on muuttunut nykypäivään verrattuna ja yleiset saunat hävinneet suurimman osan arkielämästä, kun omat saunat löytyvät monen kodeista. Tarkasteltaessa kertojen kokemuksia, voidaan ne nähdä yhteydessä niihin ilmiöihin, jotka suuret ikäluokat ovat jakaneet ja kokeneet.

Suurten ikäluokkien määrällinen suuruus mainitaan usein koululuokkien suurten kokojen kuvauksissa ja erilaisten muiden ahdinkojen ja ahtauksien yhteydessä. Samaa puhemaailmaa ovat ahtaat asunnot, asuntopula, runsaat ihmisjoukot tanssilavoilla ja kaikkialla missä vain liikuttiin.² Saman voi havaita myös aineistostani. Ahtaudesta kärsittiin lastentarhoissa, päiväkodeissa ja kouluissa.³ Monessa keruun vastauksessa kerrottiin, kuinka kouluja ja pihvoja kansoittivat valtavat määrät lapsia ja nuoria. Eläintarhan koulu mainittiin myös useaan kertaan. 1950-lukua voi kutsua lasten vuosikymmeneksi, koska silloin Suomessa oli lapsia enemmän kuin koskaan ennen tai toistaiseksi sen jälkeen.⁴ Alla olevassa lainauksessa Katajanokalla asunut mieskertoja kertoo omasta koulumatkastaan, kun hän kulki kotoansa Katajanokalta valmistavaan kouluun Kruununhakaan.

¹ Johannisson 2001, 10.

² Hoikkala & Purhonen 2008, 57.

³ Malinen 2015, 144.

⁴ Korkiakangas 2013, 17.

Näin tehtiin ja syksyllä osoittautu, että meitä liikkukin usein aika buli jengi kundeja ja friiduja väliä Skatta-Krunika-Skatta, sillä Katajanokalla oli tosi paljon kersoja, joista moni dallas päivittäin skoleen Krunikaan, osa ilt- ja osa aamuvuoroon.¹

Lapsia oli samalla alueella runsain määrin, ja koulumatka on kuljettu lasten kesken yhdessä. Kouluakin käytiin parhaillaan kahdessa eri vuorossa, aamuvuorossa ja iltavuorossa. *Kävin punatiilistä Vallilan kansakoulua. Se tuntui suurelta ja arvokkaalta. Oppilasmäärät olivat isoja ja siksi käytiin koulua parissa vuorossa.²* Keruun kilpailmoituksessa oli annettu esimerkkiaiheeksi *koulut*, joten on selkeätä, miksi koulumuistot nousevat vastauksissa esille.

Suomalaisen nuorisokulttuurin synty on yleensä ajoitettu 1950-luvulle.³ Elokvateatterit, Linnanmäki ja erilaiset tanssilavat- ja -paikat tarjosivat kohtaupaikkoja, joissa saattoi tavata muita nuoria. Ulkona luonnossa ja kaduilla vietetyn vapaa-ajan lisäksi nuorisoa kiinnosti erityisesti suurimmissa kaupungeissa elokuvat mutta myös tanssi- ja urheilupaikat, joissa saattoi irtautua arjesta.⁴ Kertojilleni ovat tulleet tutuiksi tanssilavat kaupungissa, televisiot kulutustavarana ja elokuvat ajanviettopaikkana. Carina Sjöholm on tarkastellut ruotsalaisten elokuvissa käyntiä 1940- ja 1950-luvulla, ja toteaa, että elokuvat ja elokuvia ympäröivät asiat olivat jotakin tavallisen ja ihmeellisen välillä, vapautta arkipäivän murheista, mutta eivät aina välttämättä dramaattisesti erilaisia.⁵ Ne tarjosivat lapsille ja nuorille katsauksen maailmoihin, joihin ei välttämättä muuten olisi ollut kosketusta. Ennen televisioiden yleistymistä kotitalouksissa elokuvat tarjosivat viihdettä. Lisäksi elokvateattereita oli määrällisesti Helsingissä paljon, elokvaverkosto keskittyi keskustaan mutta oli levinnyt koko kaupungin alueelle.⁶ Taka-Töölössä asunut kertoja muisteli oman lähikorttelinsa elokvateatteria sekä muita kaupungissa olleita teattereita.

Mannerheimintiellä Tullinpuomin talossa oli Sinari, elokvateatteri Sininen Kuu, jossa käytiin joskus sunnuntai-iltapäivien lastennäytännöissä. Kun valot sammuiivat salissa näytöksen alkaessa, pojat vislasivat lujaa

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20774/22176.

³ Aapola & Kaarninen 2003, 425.

⁴ Malinen 2015, 145.

⁵ Sjöholm 2003, 262.

⁶ Åström 2016a, 314.

taitetuilla pääsylipuilla. Elokuvien mainoskuvia käytiin tutkimassa ahkerasti myös näytäntöjen välillä. Vanhempien kanssa käytiin silloin tällöin myös keskustan isoissa elokuvateattereissa ja nonareissa (non-stop-elokuvateattereissa), tavallisesti joko Kit-Catissa Korkeavuorenkadulla ja Eteläesplanadin kulmatalossa tai Scalassa Pohjoisesplanadilla lähellä Unioninkadun kulmaa. Leffoissa käynti oli kaikkien hupia, liput eivät olleet kalliita. Nonareissa oli vuorotellen erilaisia lyhyitä elokuvanpätkiä: uutisia, urheilua, huumoria sekä piirrettyjä. Joskus koko ohjelma katsottiin piirrettyjen uusintoja odotellessa useampaan kertaan.¹

Elokuviissa saattoivat nuoremmatkin käydä keskenään ilman vanhempien seuraa, ja keruun vastausten perusteella olikin yleisempää, että elokuvissa käytiin vain kavereiden kesken. Elokuviin saatettiin mennä viettämään aikaa, eikä ollut aina väliä, minkälainen elokuva oli kyseessä. Vastauksissa oli myös erikseen mainintoja non-stop-elokuvista eli vastaajien sanoin *nonareista*. Keskustan non-stop-elokuvateattereissa filmit pyörivät ilman väliaikaa: uutisia koko maailmasta, piirrettyjä ja kotimaisia elokuvakatsauksia erilaisista ilmiöistä ja suomalaisista yrityksistä.² Koulun hyppytunnit saatettiin viettää elokuvissa. Seuraavassa katkelmassa tärkeänä tekijänä korostuu myös elokuvateattereiden välimatkallinen läheisyys. Mentiin siihen elokuvateatteriin, joka oli sopivan matkan päässä. Mieskertojalle elokuvissa käyminen oli parhaillaan jatkuvaa hupia:

Joskus kun oli pari vapaatuntia peräkkäin me painuttiin tsittaamaan nonareihin. Scala siinä Espalla oli sopivimman matkan päässä Kirkkokadulta ja KitCat oli kans jees, mutta enää me ei viittitty yrittää takaovista sisään niinku sillon snadina.³

Elokuviissa käynti oli myös helppoa lapsille, sillä teatteriin saattoi vain saapua, eikä säännelty, milloin piti tulla ja mennä. Sama elokuva saatettiin katsoa pariinkin kertaan.

Kävimme Pengerkadulla elokuvissa, jossa näytettiin sunnuntaisin nonstop leffoja. Sai mennä katsomaan piirrettyjä koska halusi ja lähteä pois koska halusi. Katsottiin joskus samaa leffaa kahteen kertaan.⁴

¹ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20770/22173.

² Åström 2016a, 319.

³ SKS KRA. Helsinki-Stadini. 20756/22103.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084.

Myös liput olivat halpoja, joten lapsilla oli mahdollisuus mennä elokuvaan ilman vanhempien suurempaa rahallista panostusta. Sotien jälkeen elokuvat tarjosivat myös huvitusta sekä kuvia ja tarinoita muualtakin kuin Suomesta, ja elokuvateatterit tarjosivat paljon näkymiä fantastisiin mielikuvitusmaailmisiin.¹ Vanhemmat näkivät elokuvissa käynnin hyväksyttävänä tapana viettää aikaa, ja lapset saivat rahaa mennäkseen elokuvaan. Eräs kertoja muistelee näin sitä, kuinka hänen vanhempansa lähettivät hänet joskus katsomaan elokuvia:

*Joskus sunnuntaisin vanhempani saattoivat pitää työstään vapaapäivän. He lähettivät aina silloin minut elokuvaan. Katsoin joskus jopa kaksikin pitkää elokuvaa samana päivänä. Ollessani ”leffassa” saivat äiti ja isä levätä rauhassa.*²

Naiskertojan pohtii lainauksessaan myös elokuvissakäynnin merkitystä omille vanhemmilleen lepohetkenä. Lapsen poissaolo kodista antoi vanhemmille toivotun hengähdysketken, monesti kovin kiireisen arjen keskellä.

Elokvien lisäksi huvituksia arkeen löytyi myös muualta. Esimerkkeinä tämänkaltaisista paikoista keruussa nousi Linnanmäki, monen kertojan suussa ”*Lintsi*”, Uimastadion eli ”*Stadikka*” sekä Kulttuuritalo ”*Kultsa*”, jossa järjestettiin tansseja. Nämä paikat antoivat mahdollisuuden hauskanpitoon kaupungissa muiden nuorten ja lasten kesken. Eräs kertoja toteaaakin että; *Onneksi rakennettiin Kultsa, eli Kulttuuritalo, jossa tanssia oli kolmena iltana viikossa.*³ Kulttuuritalo tarjosi tanssilavojen lisäksi nuorisolle mahdollisuuden toistensa tapaamiseen tanssin merkeissä. Linnanmäki rakettiin Vesilinnanmäelle keväällä 1950.⁴ Linnanmäen rakentaminen nousi melkein jokaisessa tarkastelemassani vastauksessa esiin, ja moni kertoja kävikin ahkerasti *Lintsillä*. Töölössä asunut naiskertoja kirjoittaa kuinka huvipuistossa käynti oli lapsille merkkitapahtuma.

*Meidän kuten muidenkin töölöläisten lapsiperheiden tähtihetkiä olivat keväiset tai syksyiset käynnit Lintsillä tai Korkeasaarella.*⁵

Tämän lisäksi huvipuisto on tarjonnut lapsille ajanviettotavan. Mieskertoja kuvailee Linnanmäellä käyntiä ja kertoo, että aikaa vietettiin myös muuallakin kuin laitteissa.

¹ Åström 2016a, 314.

² SKS KRA. Helsinki-Stadini 20588/22012.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084

⁴ <http://www.linnanmaki.fi/lasten-paivan-saatio>.

⁵ SKS KRA. Helsinki-Stadini. 20770/22173.

Lintsille pääsi parina ekana kesänä pommilla maanantai-iltaisin. Käytimme tilaisuutta hyväksemme. Sturarin puolelle oli rontattu gamla hiekkajaala, jonka köysissä silloin klettrailimme tai sittasimme ruumassa ja haaveilimme skönelä lähdestä. Kävimme aika vähän eri laitteissa, fyrkkaa oli snadisti. Sähköautorata oli lempimestojamme, niillä oli kliffa skujaa. Joskus törmäiltiin kavereihin, mistä radan vaget eivät pitäneet ollenkaan.¹

Myös Linnanmäen kalliit olivat paikka, jossa vietettiin aikaa. Sinne mentiin leikkimään, sekä myös myöhemmin katselemaan Linnanmäelle saapuvia ihmisiä, tässä tapauksessa luokkaretkeläisiä muualta Suomesta.² Myös Linnanmäellä käynti oli sosiaalista ja merkitys muodostui yhdessä koetuista seikkailuista, kuten ylläolevasta lainauksesta voi havainnoida.

Tarkastellessani kertojien vastauksia, tulivat yleiset saunat ja niissä käyminen esiin melkein jokaisessa. Samankaltaisen huomion on tehnyt Åström tutkiessaan kansatieteellistä aineistoa kaupunkimuistoista, jossa kuvauksissa usein mainittiin saunassa käyminen toistuvana teemana.³ Yleisissä saunoissa käyminen oli vielä yleistä 1950-luvulla, ja kertojien mukaan niissä saatettiin käydä viikoittain. Saunat kuuluivat kaupunkikuvaan, ja vielä 1940–1960-luvuilla saunoja oli kaikissa keskikaupungin kaupunginosissa.⁴ Kun asuntojen peseytymistilat olivat vielä puutteellisia, yleiset saunat olivat kaupungeissa tavallisia kohtaamis- ja peseytymispaikkoja.⁵ Keruun vastauksissa muisteltiin saunassa käymistä monesti lämmöllä. Yleisissä saunoissa käyminen on vähentynyt radikaalisti, eikä se ole enää arkipäiväinen toiminto, kuten kertojien lapsuudessa, ja mennyttä arkitoimintoa muistellaan nostalgisesti. Yleiset saunat kaupungissa voidaan nähdä tietynlaisena yhteisöllisyyden ilmentymänä. Kun yhteisöllisyys muutti muotoaan kaupungistumassa yhteiskunnassa, tarjosivat yleiset saunat kokoontumispaikan kaupungin asukkaille. Saunat sijaitsivat kodin ulkopuolella, ja olivat siten kortteleiden kohtaamispaikkoja.⁶ Yleisissä saunoissa kävivät ”kaikki”, huolimatta sosiaalisesta statuksesta, kuten eräs mieskertoja toteaa;

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20705/12960.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

³ Ks Åström 2016b, 66.

⁴ Åström 2016b, 66.

⁵ Leimu 2003, 374.

⁶ Åström 2016b, 68.

1940 kokonaan ja 1950 luku puoleenväliin saakka olivat vielä yleisten bastujen kulta-aikaa Stadissa. Sillo ei ollu taloyhtiössä eikä asunnoissa bastuja Kaikki kävi yleisissä bastuissa vähintään kerran viikossa, herrat ja narrit.¹

Saunassa lapset kohtasivat aikuisten ympäristön, johon he osallistuivat usein aikuisten ehdoilla ja samalla liitti lapset osaksi täysikasvuisten maailmaa.² Saunassa lapset kävivät yhdessä vanhempien kanssa ja pääsivät osaksi saunakulttuuria, jossa kohtaamiset olivat intiimejä, mutta kuitenkin samalla myös julkisia. Sauna merkitsi myös omaa aikaa perheen kanssa. Seuraavan lainauksen mieskertoja jakaa omia muistojaan ja toteaa, että saunassa oli kiinnostavaa kuunnella vanhempien miesten tarinoita. Samalla hän viittaa, kuinka osa saunassa kävijöistä puhui sodasta sekä evakkokokemuksista.

Se bastu oli yleensä pullollaan eri ikäisiä gubbeja ja lauteilla oli kiva kuunnella niiden jorinoita. Skönärit kertoi ihmeellisiä storeja ihmeellisistä maista, muutamat kävi aina talvi- ja jatkosotaa uudestaan ja evakkoreessäkin istuttiin aina silloin tällöin ja niin edelleen.³

Näistä aihepiireistä puhuminen on voinut tuntua lapsista erityisen jännittävältä, varsinkin jos sodasta puhuminen on ollut perheessä vieras aihe. Naiskertojalle taasen sauna merkitsi turvallisuuden tunnetta arjen keskellä. Kyseiselle kertojalle arki oli hänen oman kertomansa mukaan välillä vaikeaa. Saunassa käyminen rytmitti viikkoa.

Saunapäivät olivat juhlaa. Kolmannella linjalla oli yleinen sauna ja torstai oli meidän saunapäivämme. Sama kaava toistui usein ja loi turvallisuutta usein hyvin epävarmaan elämäämme.⁴

Paikkana ja tapahtumana hän määrittelee muistoissaan saunan osaksi turvallisuuden tunnetta. Saunan rakentuminen muistin paikkana on keruussakin monitahoinen. Saunalla oli myös muuta merkitystä kuin pesutiloja tarjonneena paikkana. Tilana sauna on melko intiimi, mutta yleiset saunat silti yhdistivät ihmisiä, ja paikkoina ne tarjosivat lapsille sekä turvallisuuden ja jännittävyyden tunteita.

¹ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20765/12960.

² Åström 2016b, 68.

³ SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103.

⁴ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20662/22082.

4. Arkea pula-aikana

4.1. Hopeateetä ja samettivelliä

Tarkastelen tässä luvussa sitä, kuinka sotien jälkeinen pula-aika näkyi vastauksissa ja mitä kyseisestä ajasta kerrotaan. Toinen maailmansota lopetti taloudellisen elpymisen, ja huolimatta asteittaisesta elintason paranemisesta sodan jälkeen, toimeentulo pysyi suhteellisen niukkana 1960-luvulle saakka, ja monessa vastauksessa tämä olikin esillä tavalla tai toisella.¹ Puute ja pula näkyivät lasten arjessa kotitalouden kautta ja siitä, minkälaista ruokaa perheissä oli tarjolla. Lähes kaikesta oli pulaa ja elettiin säännöstelytaloudessa.² Naiskertoja, joka asui Vallilassa, kertoo vastauksessaan perheensä ruokataloudesta. Heillä oli perheessä taloudellisesti tiukkaa, ja hän kuvailikin kotonaan tarjottua ruokaa;

Joskus käytiin eräästä lihakaupasta ostamassa tuoretta verta veripalttuun tai -lettuihin, joita äiti teki. Veren väri oli niin räikeän punaista, että ihan värisytti, kun sitä näki litrakaupalla kaupan astiassa. Ei sitä väriä enää syödessä miettinyt. Ruokaa oli niukasti ja siitä ei saanut kronklata.³ Kun rahat oli loppu, juotiin hopeateetä, kuumaan veteen laitettiin maitoa. Samettivelli oli vehnä jauhoja sekoitettuna veteen ja keitetty velliksi.⁴

Kertojan perheen ruuat vaikuttavat hyvin yksinkertaisilta kerronnan perusteella, ja hän toteaa, kuinka ruoan kanssa ei saanut *kronkalata* eli oikutella.

Ruuan lisäksi vaatteista ja materiaaleista oli puutetta, ja ennen tilanteen normalisoitumista käytettiin hyödyksi sitä, mitä oli saatavilla. Naiskertoja kuvaileekin, kuinka sai Neuvostoliiton lipusta tehdyn haalarin.

Vaatteista ja jalkineista oli pulaa. Äitini onnistui ostamaan suuren hyvää kangasta olevan Neuvosto-liiton lipun. Menimme ompelijan luo ja minusta otettiin mitat. Lipusta ommeltiin minulle haalari. Haalariin tehtiin takapuolen kohdalle luukku. Luukku kiinnitettiin kolmella napilla haalarin

¹ Laakkonen 2011, 305.

² Schulman 2000, 28.

³ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20774/22176.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20774/22176.

selkäosaan vyötärön kohdalle. -- Kangasta riitti vielä lisäksi merimies malliseen venehattuun. Keltainen sirpin kärki komeili lakin etupuolella punaisella pohjalla.¹

Kankaasta on kaikki hyöty otettu irti, kertoja on saanut siitä sekä haalarin että päähineen.

Kupongeilla asioiminen oli todella monessa vastauksessa esillä. Elintarvikkeiden ostaminen kupongeilla kuului arkeen vielä 1950-luvulla, ja sodan aikana alkanut säännöstely loppui vasta vuonna 1956.² Lasten tehtävänä oli käydä kaupassa, ja kupongeilla ostaminen oli hoidettava tarkasti. Naiskertoja muistelee omassa vastauksessaan äitinsä auttamista kaupassa käymisen kanssa.

Sodan jälkeen kaikesta oli puutetta. Ostokset olivat rajoitettuja. Juoksin usein äidin asioilla kaupassa. Muistan kupongit, joilla sai esim. sokeria ja kahvia sekatavarakaupasta. Isä ostin usein lauantaisin jostakin sianpään ja teki siitä sylttyä. Vaatteitakin lapsille kuulemma oli hankala saada kaupasta.³

Kun muistelemme lapsuuttamme, kertaamme monesti meille mieleen jääneitä, toistuvia arkisia tapahtumia. Kaupassa käyminen on ollut toistuva tapahtuma, joka on lasten elämässä osa askareita.

Koska oli vielä säännöstelyaika myyjä leikkasi saksilla pieniä ruutuja kupongista määrätyistä ostoksista.⁴

Kun mutsi lähetti buiduun slumppaan mjölkkistä tai muuta safkaa, täyty olla hirveen stäri, ettei hukannu reissulla ostokortteja. Fyrkan hukkaaminen oli paha asia, mutta ostokorttien oli jo katastrofi. Niitä dilkattiin vain kerran kuussa, eikä kadonneiden tilalle saanu uusia mistään.⁵

Oli suuri vastuu käydä kaupassa ja huolehtia kuponkien kanssa ostoksien tekemisestä. Lapselle kaupassa käymisen vastuu korostui, kun ostoksien lisäksi tuli huolehtia saaduista kupongeista. Samalla yllä olevassa vastauksessa todetaan, että kuponkien hukkaaminen

¹ SKS KRA Helsinki–Stadini 20588/22012.

² Koskinen–Koivisto & Snellman 2016, 1.

³ SKS KRA Helsinki–Stadini 20664/22084.

⁴ SKS KRA. Helsinki–Stadini 20774/22176.

⁵ SKS KRA. Helsinki–Stadini 20765/12960.

oli pahempi asia kuin rahan kadottaminen. Kuponkeja jaettiin kerran kuussa, joten ne olivat harvinaisia ja niistä tuli huolehtia.

Kun vastauksista tarkastelee kokemuksia pula-ajasta, voi havaita sen, että ne asettuvat samaan raamiin kuin aikansa mallikertomukset. Voimme määritellä pula-ajasta puhumisen mallikertomukseksi, sitä on tosinnettu sekä historian kirjoituksissa sekä yksityisten ihmisten elämänhistoriaa tarkasteltaessa. Savolainen on todennut, että keruukirjoituksissa on kyse historian ja menneisyyden tapahtumien esittämisestä sekä kirjallisesta ilmaisusta, johon vaikuttavat kulttuuriset kerronnan konventiot ja keinot.¹ Seuraavassa katkelmassa kertoja muistelee reflektoiden sitä, kuinka 1940-luku muistuu hänen mieleensä synkkänä aikana, vaikka hän itse toteaa, että heidän perheellään ei ollut erityisen vaikeata. Yleinen keskustelu tietyistä aikakausista vaikuttaa siihen, kuinka itse muistelemme ja kuinka refleктоimme omia muistojamme, ja on luonut varmasti kuvaa siitä, että 1940-luku muistetaan yleisesti vaikeampana aikana kuin 1950-luku. Se on myös osa mallikertomuksien toistamista.

Muutenkin elämä oli hyvin karua ja ilot löytyivät vaatimattomista olojen parannuksesta. 1940 luku muistuu mieleeni pimeänä ja synkkänä aikana, vaikka meillä mitenkään erikoisen ankeeta ollu. 1950 luku taas muistuu mieleen jo valoisampana ja auvoisempana aikana. Päästiin eroon sotakorvauksista ja vähitellen elintarvike- ja muista ostoskorteista. Tavaraa alkoi olla buiduiisaki, eikä tarvinnu enää jonottaa tuntikaupalla.²

Muistot ovat yksityisiä, mutta niiden tuottamiseen osallistuvat myös muut. Kertominen, myös omiin kokemuksiin pohjautuva muistelu, onkin aina jossain määrin neuvottelemista ja asettumista suhteessa kulttuurisiin kertomuksiin ja merkityksiin.³ Kun kertojat neuvottelevat vastauksissaan omista tulkinnoistaan menneestä ajasta, he käsittelevät sitä myös yhteisesti koetun ja puhutun kautta. Yksilöllinen ja sosiaalinen ovat toisistaan riippuvaisia eikä niitä voida kaivertaa muistiin erillisinä ominaisuuksina.⁴ Esimerkiksi oman lapsuuden aikaani tarkastellaan monesti 1990-luvun laman kautta. Itsekin huomaan puheessani puhuvani lamasta ja sen luomasta kokemuspohjasta, vaikka lama ei omaa elämäni koskettanut kovin henkilökohtaisella, lapsen perusarkeen vaikuttavalla tavalla.

¹ Savolainen 2012, 16.

² SKS KRA Helsinki–Stadini 20765/12960.

³ Savolainen 2012, 24.

⁴ Peltonen 1996, 24.

Kuitenkin muistellessa se saa merkittävämmän roolin, ja osaltani jollain tasolla myös nostalgisoin aikaa. Laman ajasta puhuminen on oman lähihistoriani mallikertomusta, kuten kertojeni lapsuuden ajan mallikertomukset sodan jälkeisestä Suomesta.

4.2. Ahtaus määrittävänä tekijänä

Asumisen ja kotien kuvailu keskittyi vastauksissa enimmäkseen ahtaudesta ja tilanpuutteesta muistelemiseen, ja vastauksissa saatettiin reflektoida sekä omaa että yleistä asumistilannetta Helsingissä. Koti on paikkana arjen keskeinen näyttämö ja näin ollen on luonnollista, että vastauksissa käsiteltiin kotia tavalla tai toisella.¹

Helsinkiä vaivasi sodan jälkeen asuntopula, ja asunnot olivat ahtaita.² Sotavuosina ja niiden jälkeen rakentaminen oli vähäistä ja asutettavia oli paljon, päällimmäisenä tehtävänä oli rintamamiesten ja siirtoväen asuttaminen. Lisäksi Helsinkiin suuntautunut muuttoliike oli voimakas.³ Sodan jälkeen kaikki asutettavaksi kelpaava asutettiin ja vuokralaisia sijoitettiin myös pakkoalivuokrauksella.⁴ Asuntopulaa kärjistikivät myös rintamamiesten ja siirtoväen asuttamiseen tähdänneet lainsäädännön soveltamisongelmat.⁵ Evakkojen asuttaminen ympäri Suomea voidaan nähdä myös historiallisena mallikertomuksena, jota ollaan käsitelty siirtoväen kokemuksien kautta. Kuitenkin heidän uudelleen sijoittamisensa muutti myös muiden maailmaa, ja evakkojen asuttaminen oli myös helsinkiläisissä perheissä ajankohtaista:

Asuntomme oli ollut aikoinaan huoneen ja keittiön kokoinen, mutta sota-aikana se oli jaettu siten, että keittiöstä oli tehty asunto evakkopariskunnalle ja vanhemmilleni jäi 18 neliön huone ja keittokomero. Vesivessa oli naapurin kanssa yhteinen. Silloin monissa taloissa oli vielä ulkokuussit.⁶

Kertojan toteamuksesta voi nähdä, että hän kommentoi myös samalla vanhempiensa tilannetta, ja kertoo heidän kauttaan, eikä vain omasta kokemuksestaan ahtaudesta.

¹ Vilko 2010, 19.

² Malinen 2015, 127.

³ Schulman 2000, 28.

⁴ Pulma 1999, 165.

⁵ Pulma 2000b, 119.

⁶ SKS KRA Helsinki-Stadini 20774/22176.

Omaehtoisen kerronnan lomaan sijoittuu myös selostavaa kerrontaa, jossa käsitellään kirjoittajan tai muiden lähipiirin henkilöiden kokemusten sijaan yleisempiä tapahtumia.¹ Hän jakaa siis myös muiden kuin itsensä henkilökohtaisia muistoja ja samalla suhteuttaa niitä historiaan ja mallikertomuksiin, tässä tapauksessa mallikertomuksena on tapa puhua asuntojen ahtaudesta ja evakkojen asuttamisesta. Anneli Juntto ja Anni Vilkkonen ovat suurien ikäluokkien asumista tutkiessaan todenneet, että he syntyivät asuntopulan, jälleenrakennuksen ja Karjalan siirtolaisten Suomeen.² Vaikka kaikki kertojistani eivät kuulu varsinaisesti suurien ikäluokkien vuosiluokkiin, ovat silti kokemukset heillä hyvin samankaltaisia. Suuret ikäluokat elivät konkreettisesti asuntopulassa ja ahtaudessa.³ Seuraavassa katkelmassa Töölössä ja Kalliossa ja mainitsee myös muuttoliikkeen vaikutuksen Helsingin asuntotilanteeseen.

50-luvun stadissa oli kova asuntopula. Sodan jälkeen jälleenrakennus oli vielä kait alkutekijöissään ja muuttoliike silloinkin maalta stadiin työn perään oli suurta.⁴

1950-luvulla Helsingissä asuminen oli ahdasta kaikissa sosiaaliluokissa. Vuokrasäännöstelyn mukaisesti ei yhtä asukasta kohden saanut olla kuin korkeintaan yksi huone, ylimääräiset huoneet tuli vuokrata ulkopuolisille.⁵ Keruun vastauksissa ei esimerkiksi esiintynyt mainintoja omasta huoneesta tai sisarusten kanssa jaetusta tilasta. Vastauksissa perheillä kerrottiin olevan alivuokralaisia, joiden läsnäolo helpotti taloudellisesti.

Toisten nurkissa, alivuokralaisena asuminen, jossain sivuhuoneessa, oli hyvin yleistä.⁶

Ja niin meillä sitten vuosikautia oli yhdessä pikkuhuoneessa yleensä aina kaksi alivuokralaista, joiden vuokra kummasti hjelppas talouden pidossa.⁷

Asunnoissa oli myös ulkovessoja, sisään tuli vain kylmää vettä ja oli vetoisaa.⁸ Keskustassa Fabianinkadulla lapsuutensa asunut kertoja mainitsee, että heillä oli

¹ Savolainen 2015, 315.

² Juntto & Vilkkonen 2005, 117.

³ Pulma 2000a, 123.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

⁵ Åström 1998, 15.

⁶ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

⁷ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

⁸ SKS KRA Helsinki-Stadini 20662/22082.

asuintalossaan vain puulämmitys ja asuntoihin tuli sisään vain kylmä vesi.¹ Koska asun-
olot saattoivat olla kaupungissa melko alkeelliset, oli lähiöihin muutto mahdollisuus
parempaan asumismukavuuteen monelle. 1950-luvulla muutto lähiöihin ahtaista
kantakaupungin asunnoista tuli ajankohtaiseksi monille perheille, esimerkiksi erään
kertojan perhe muutti syksyllä 1956 Pohjois-Haagaan.² Lähiöihin muutto mahdollisti
suuremmat asuintilat perheelle, mikä oli omiaan helpottamaan ahtauden tuomaa kireyttä.

Asumista ja ahtautta saatettiin kommentoida myös hieman ironisesti. Salmi-Niklanderin
mukaan ironia liittyy kaikkiin käyttämäni metodin analyysin tasoihin, se on yksi
kerronnan keino.³ Seuraavassa lainauksessa kertoja kuvaa, kuinka kuusi henkeä asui
nykystandardien mukaan todella ahtaasti.

*Viisikymmentäluvun alkupuolella vanhempani ostivat pienen kaksion
Olympiakylästä Untamontieltä, ja siihen me kaikki hyvin mahduimme: 45
neliötä riittivät hyvin. Meitähän oli vain isoäiti, isä, äiti isosisko, minä ja
apulainen pukkisängyssään keittiössä.*⁴

Ironian voi nähdä kertojan alleviivatessa *vain* sanalla sitä, kuinka pienessä 45 neliön
kaksiossa asui *vain* 6 henkilöä. Samalla kertojan kerronta suhteutuu mallikertomukseen
asumisen ahtaudesta, korostaen monen ihmisen pieneen asuntoon mahtumista, joka on
ollut normaalia kyseiseen aikaan.

4.3. Tölikästä Kallioon

Valitsin erään mieskertojan vastauksen tarkemmaksi tarkastelun kohteeksi, koska
vastauksessaan hän tarkastelee asumistilannetta yksityiskohtaisesti ja peilaa paljon
asumisen lähihistoriaan liittyviä teemoja, ja analysoi tilannetta runsaasti. Hän kertoo
muihin kertojiin verrattaessa asunnoista ja asumisjärjestelyistä paljon. Kutsun tässä
kertojaa nimellä Peter, joka ei ole hänen oikea nimensä. Peter ei ole valinnut
vastaukselleen otsikkoa, mutta alkulehdellä hän kertoo vastaushetken työpaikastaan,
Hypoteekkiyhdistyksestä. Heti ensimmäisessä kappaleessa hän toteaa, kuinka

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20765/12960.

³ Salmi-Niklander 2009, 11.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

Hypoteekkiyhdistys tekee *hyvää työtä* tuomalla esiin käänteiset asuntokaupat ja säästämisen, ja tuo vastauksensa alussa esille omat henkilökohtaiset sitoumuksensa. Kuten monissa muissakin vastauksissa, asuntotilanne pohditutti muistelijaa. Peter toteaa, kuinka pelko asunnon menettämisestä oli ajankohtainen: *Ja entäpä jos tästä joutuisikin lähtemään, olihan asuntopula aika karmiva.*¹

Kertojalla on selvä kerronnallinen ote, joka keskittyy asuntoihin, ja esimerkiksi hänen äitinsä matka asuntosäästäjäksi ja -omistajaksi on mielenkiintoinen huomio.

*Yksinhuoltaja virkanaisena, VR:n Pasilan konepajan kirjurin pienellä, mutta toki vakaalla palkalla, hanke oli kova veto. Laina hoitui Aravan kautta ja VR nyt jälkeempäin ajatellen fiksuna työnantajana auttoi ainakin henkisesti perustettavan asunto-osakeyhtiön gryndaamisen junailussa. Talosta tuli sitten yksi monista VR:n henkilökunnan itselleen gryndaamista taloista. Kaikki uudessa talossamme olivat töissä Pasilan konepajalla.*²

Hän alleviivaa äitinsä toimijuutta asuntoasioissa. Muistoissa esiintyvät muut henkilöt liittyvät myös analyysimallin ensimmäiseen tasoon, jossa kertojan lisäksi muut esiintyvät henkilöt ovat tärkeitä: kertoja muistelee paljon äitiään ja tämän tekemiä päätöksiä. Kertojan äiti oli yksinhuoltaja, joka työskenteli VR:llä mutta pystyi kuitenkin pienestä palkasta huolimatta ostamaan asunnon. Vuonna 1949 voimaan astunut Arava-laki oli tarkoitettu helpottamaan jatkuvaa asuntopulaa tarjoamalla halpakorkoisia lainoja.³

*Mutta se Aravalaina. Mutsi oli kait kypsyä kämppäämme tai sen vuokraan. Ja kun duunin kautta tuli mahdollisuus hankkia ihan oma, uusi arava-asunto, niin olihan se iso juttu. Vaikka uusi asunto rakennettaisiinkin Vaasankadulle, Stadin ehkä silloin huonomaineisimmalle kadulle, Töölö ja Kallio olivat kyllä silloin, niin kuin nytkin, aika erilaisia ja erimaineisia kaupunginosia. Mutta oma on aina oma.*⁴

Peterin vastauksen kerronta oli sekä hänen omaan elämäänsä ja omien kokemusten jakamiseen keskittyvää että myös muiden tilanteista kertomista. Seuraavassa lainauksessa

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

³ Jaatinen 2004, 67.

⁴ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

hän kertoo perheen asumisesta Kalliossa, Vaasankadun kodissa, jonka hänen äitinsä oli ostanut perheelle ja kuvaten samalla myös ystäviensä tilannetta.

Kallion tai Sörkan näkökulmasta asuimme todella hyvin Vasiksen himassamme. Olihan meillä kolmelle hengelle käytössämme 2 huonetta ja keittiö. Kulmillahan on erittäin paljon pieniä asuntoja, lähinnä yksiöitä. Kun silloisten kavereitteni asuinoloja ajattelen, niin järjestään perheet asuivat erittäin ahtaasti.¹

Hän toteaa, kuinka heidän kolmihenkinen perheensä asui kahden huoneen ja keittiön asunnossa hyvissä olosuhteissa viitaten siihen, kuinka tilana tuo oli paljon hänen perheelleen. Hän suhteuttaa oman perheensä tilannetta muihin vertaillaessaan omaa kotiaan ahtaammin asuviin ystäviin.

Monilapsinenkin perhe saattoi asua pienessä yksiössä, jossa huonoimmillaan ei ollut kuin pikkuruinen keittokomero. Ehkä tiukinta oli hyvällä kaverillani Hesarin ja Flemarin kulmatalossa, jossa nelihenkinen perheen yksiö olisi vielä muuten jotenkuten mennyt, mutta siinä talossa oli yhteisvessat aina kolmelle yksiölle.²

Välillä kertojan kerronta liittyen esimerkiksi lainoihin on yllättävän tarkkaa ja kantaaottavaa, kun taas toisinaan kerronta palaa lapsuuden ja nuoruuden muisteluun, johon ei tunnu sitoutuvan vahvoja mielipiteitä. Erilaiset kerronnan positiot vaihtelevat hänen vastauksensa sisällä: hän muistelee omaa elämäänsä, mutta samalla peilaa ystäviensä kokemuksia. Omaelämäkerrallisen kerronnan tarkastelussa on tärkeää huomioida niin kerrontatilanne kuin kertomusten sisältämät näkökulmat, joita kertoja haluaa korostaa.³ Kyseinen kertoja on luultavasti halunnut omassa vastauksessaan korostaa asuntopolitiikan merkitystä ja omistusasumisen hyviä puolia verrattuna vuokralla asumiseen.

Mutsin aikanaan tekemät asumisen ratkaisut olivat nyt jälkikäteen katsoen erinomaisia. Aika ajoin tänä päivänäkin käydään kiivasta keskustelua siitä, onko mitään järkeä hankkia omaa asuntoa ja maksaa siitä itsensä kipeäksi

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

³ Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2016, 353.

juuri silloin, kun rahaa tarvitsi muuhun elämiseen. No omassa maksaa aina osan myös pitkällä tähtäimellä itselleen, toisin kuin vuokralla asumisessa.¹

Kun muistelemme kokemuksiamme, kyse on sekä menneisyyden mieleen palauttamisesta, että tulkinnasta ja uudelleen jäsentämisestä.² Muistelussaan Peter peilaa myöhemmän elämänsä kokemuksia ja tulkintoja omiin lapsuuden ja nuoruuden kokemuksiinsa. Korkiakangas on todennut, että lapsuusmuistojen kertominen on usein myös kantaaottavaa, retorista.³ Vastauksesta voi hyvin nähdä sen, kuinka vahvasti eletty elämä vaikuttaa muistoihin ja niiden uudelleen muotoutumiseen ja kuinka kaikki myöhemmän elämämme kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka muistelemme lapsuuttamme aikuisina.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226.

² Ukkonen 2000, 11.

³ Korkiakangas 1996, 36.

5. Sota-ajan perilliset ja pula-ajan lapset

5.1. Olympiahuumaa ja hopealusikoita

Suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksia tutkittaessa on usein yhdeksi merkittäväksi rajapyykiksi nähty toinen maailmansota ja sen jälkeiset vuodet.¹ Nämä muutokset heijastuvat myös kertojen vastauksissa. Aiemmissa luvuissa olen kiinnittänyt huomion kertojeni jakamiin muistoihin paikoista sekä kokemuksiin pula-ajan realisoitumisesta arjessa. Tässä luvussa analysoin kokemuksia, jotka liittyvät historiallisiin tapahtumiin sekä mallikertomuksiin, jotka yhdistetään jälleenrakennusaikaan. Mallikertomuksiksi luokiteltaviin kokemuksiin 1950-luvun Helsingistä voidaan vastausten perusteella pitää vuoden 1952 Kesäolympialaisia sekä jätepaperinkeräystä, yleislakkoa vuonna 1956, ja kertomuksia ja kokemuksia sodan läpikäymisestä sen jälkeen, kun sota oli loppunut, mutta henkinen käsittely yhä jatkui.

Yleislakko vuonna 1956 on jäänyt hyvin ankeana aikana erään Kalliossa lapsuutta eläneen kertojan mieleen.² Lakon aikana julkiset liikennevälineet pysähtyivät, katuja ei hoidettu, sanomalehdet eivät ilmestyneet ja energiahuolto takelteli.³ Tilanne saattoi vaikuttaa lapsen silmistä katsottuna erilaiselta, kuin mitä normaali arki oli. Mielenkiintoista kuitenkin on, että vaikka yleislakkoa voidaan pitää arkea hetkittäisesti paljonkin muuttaneena tapahtumana, vastauksissa ei kerrottu lakosta niin paljon, kuin voisi kuvitella. Lakkoa ei käsitelty oman arjen tai vanhempien kautta, ja maininnat lakosta olivat yksittäisiä toteamuksia, ilman sen syvällisempää käsittelyä. Alppilassa asunut nainen kommentoi lakon vaikutusta oman arkipäivänsä kautta.

Kun täytin 10-vuotta oli suurlakko. Sain onnittelukortin naapureiltamme, sen muistan vieläkin. – Onnea päivän sankarille, vaikka sattuiakin päiville ankarille. Toivoo sinulle Weplingit, hullunkuriset kimplingit.

Synttärivieraita olikin silloin paljon. Kaikki vanhempani tutut ja talon lapset. Ei ollut muutakaan tekemistä lakon aikana. Alppilassakin ihmiset vaelsivat kadulla. Viipurinkadun mäki, alhaalta Sturenkadulta oli kovin

¹ Korkiakangas 1996, 33.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20585/22009.

³ Kolbe 2016, 492.

liukas, Ei aurausta eikä hiekkaa. Talonmiehetkään eivät tehneet lumitöitä. Kaduilla oli välillä mellakkaa.¹

Lapselle tilanne on näyttäytynyt ennemmin jopa hauskana kuin uhkaavana. Naiskertoja mainitsee vain lyhyesti mellakat kadulla. Mieleen on painunut omien syntymäpäivien tunnelma eli oman henkilökohtaisen elämän tärkeä hetki. Hyvin arkipäiväisenä, pienenä tapahtumana jätepaperin keräys taas esiintyi vastauksissa poikkeuksetta, ja siitä kerrottiin pitkästi ja yksityiskohtaisesti. Kun muistelemme mennyttä, saatamme muistaa arkipäiväiset, jatkuvat kokemukset paremmin kuin yksittäiset, suuret tapahtumat.

Jätepaperin keräys liittyy sodan jälkeisiin tarpeisiin, kun teollisuuden tuotannon pariin pyrittiin palauttamaan paperia. Eri vastausten mukaan ensiksi kerättiin paperia, ja sitä käytiin kyselemässä esimerkiksi naapureilta. Kun paperia oli kerätty tarpeeksi ja palautettu keräyspisteisiin, sai kuponkeja, joilla pystyi lunastamaan hopealusikoita. Vastauksissa vaihteli jonkin verran, että saatiinko hopealusikoita vai rahaa vai kerrottiinko tästä ollenkaan. Mieskertoja luo kuvaa tapahtumasta, kun pojat innostuivat keräämään paperia urakalla. Kerronnassa tulee selkeästi esille muiston yksityiskohtaisuus ja kokemus siitä, että tapahtuma oli poikien seikkailu, yhdessä *kundien* koettu toimi.

Mutta monella alalla vallitsi vielä viiskytluvun puolessa välissä ankara materiaalipula. Ja sellainen oli vaikka selluloosateollisuus. Kansalaisia aktivoitiin ottamaan talteen jätepaperi ja palauttamaan se keräyspisteiden kautta takaisin teollisuuteen - korvausta vastaan tietysti. Sehän kuulosti meistä kundeista ihan jees hommalta ja me ruvettiin tositoimiin. Sitä paitsi jätepaperista sai fyrkan lisäksi bonusseteleitä, joilla yhdessä säästetyn fyrkan kanssa sai ostaa edullisesti hopealusikoita himaan. Just juu. Me jannuthan luffattiin mestasta toiseen ja ruinattiin jätepaperia, joka sitten piti sitoa näteiksi kimpuiksi ja raijata tiettyyn paperikauppaan punnittavaksi, josta sitten sai manit ja bonussetelit handuun.²

Samalla voi huomioda kerronnassa olevan toteamuksia ajankuvasta kerrottaessa selluloosateollisuudesta lyhyellä, kuin lukijaa aiheeseen johdattelevana kommenttina.

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103.

Sama kertoja jatkaa myös toteamalla, kuinka ei muista kenenkään kuitenkaan saaneen lusikoita palkkioksi keräyksestä:

En muuten muista kuulleen et kukaan ois jätepaperilla koskaan saanu mitään hopealusikoita tai klokuja, mut mist sen tietää, voihan olla, että joku oikeesti sai.¹

Ainakin todistettavasti eräs kertoja on saanut hopealusikoita. Naiskertoja Käpylästä kuvailee myös tarkasti tapahtumakulkua jätepaperin keräyksestä.

Meillä kylän kakaroilla oli tapana kierrellä ovelta ovelle keräämässä naapureilta jätepaperia. Sanomalehdet, puotipaperit, kaikki kelpasivat. Ne me sitten niputimme kauniisti ja sidoinme paperinarulla ja vedimme mahakelkalla Koskelantielle sähköliikkeeseen. Setä punnitsi ne ja antoi meille lappuja, joihin oli merkitty papereiden kilomäärä. Tarpeeksi lappuja kerättyämme saimme kauniita hopeisia ruokalusikoita. Minulla on niitä vieläkin, enkä minä missään maailmassa ole sen kauniimpia lusikoita koskaan nähnyt.²

Kertoja tarkastelee samalla jätepaperin keräystä nostalgisesti, puhuen lusikoista lempeään sävyyn, niin kuin usein lapsuutta muistellessamme teemme. Kertojan voi tulkita kultaistavan muistoja lusikoista. Kertoja on kertomansa mukaan säilyttänyt lusikat ja kuvailee lusikoita *kauneimmiksi*, joita on koskaan nähnyt.

Jätepaperinkeräyksen lisäksi yhtenä mallikertomuksena voidaan pitää Helsingin olympialaisia vuonna 1952. Tärkeää on myös huomioda se, kuinka olympialaiset monesti koetaan eräänlaisena uuden ajan symbolina ja toistuvasti jaettuna yhteisenä kokemuksena. Kokemuksena olympialaiset eroavat esimerkiksi jätepaperinkeräyksestä siinä, että ne olivat koko kansakuntaa yhdistävä suuri yhteiskunnallinen tapahtuma, jonka arkeen sitoutuminen ei ole niin ilmiselvää kuin jätepaperinkeräyksen. Maija Urponen on todennut, että Suomen sodanjälkeisen kansainvälistymisen aluksi tulkittuna olympialaiset toimivat vertauskuvallisena vedenjakajana kansallisen sulkeutuneisuuden ja avoimuuden, karun menneisyyden ja loistavan tulevaisuuden välillä.³ Olympialaiset ovat vuosikymmenten saatossa painuneet suomalaisten kollektiiviseen muistiin.⁴ Kaupunki

¹ SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005.

³ Urponen 2010, 13.

⁴ Urponen 2010, 12.

oli täynnä ihmisiä vieraista ja uusista kulttuureista, ja kertojien muistin paikkoihin jääneitä kokemuksia ovat olleet muunmaalaisten henkilöiden kohtaaminen. Itse olympiakisoja ei muisteltu, vaan juurikin muista maista tulleiden ihmisten kohtaamisista. Urponen on todennut, kuinka olympialaisten aikaisen kisakirjoittelun lempiaiheita olivat kisavieraiden ”värikyys” ja ulkonäkö.¹ Samankaltaista tematiikkaa oli havainnoitavissa keruun vastauksissa. Naiskertoja oli kohdannut rannalla ulkomaalaisen henkilön, ja koki tapahtuman ihmeelliseksi:

Toiseksi vuoden 1952 Käpylästä minä muistan neekerin. Niin ei tänä päivänä tietenkään ole korrektia sanoa, mutta sillä sanalla minä tunteeni siellä Koskelantiellä kokemastani äidille kerroin: Minä näin neekerin. Se oli ihan musta! Niin yhtenäinen oli pieni maailmamme vielä silloin, että vähäinenkin poikkeama vaikkapa ihon värissä oli suunnaton ihme.²

Kuten kertoja toteaaakin, oli silloin aivan eri asia nähdä suomalaisista poikkeavia ihmisiä kotiseudulla. Hän viittaa vastauksessaan maailman pienuuteen ja yhtenäisyyteen, jonka johdosta pienikin ero normaaliksi koetusta oli ihme. Samantyylinen muisto oli myös toisella mieskertojalla.

Ensimmäinen musta mies nähtiin olympiavuonna. Siitä syntyi keskustelu. Hän vaikutti samanlaiselta kuin valkoiset. Se hämmästytti meitä Tarzan-kirjojen innokkaita lukijoita.³

Kertoja kirjoittaa, että vaikka ulkomaalaisen näkeminen oli pieni tapahtuma ja aiheutti keskustelua, hän vaikutti samalta kuin suomalaiset. Olympiavieraista erityisen huomion kohteena olivat nimenomaan ”etelänmaalaiset” miehet, missä etelänmaalaisuus määrittyi rodun ja seksuaalisuuden viitekehyksessä.⁴ Lapsille viitekehys on ennemmin ollut kirjahyllystä tuttujen Tarzan-kirjojen kuvailu kuin rotu ja seksuaalisuus.

¹ Urponen 2010, 98.

² SKS KRA. Helsinki-Stadini 20580/22005.

³ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20811/22207.

⁴ Urponen 2010, 270.

5.2. Sodan vaikutukset lasten arjessa

Alun perin tarkoitukseni ei ollut käsitellä tutkielmassa sotaa tai sen merkityksiä, mutta aineistoa läpi käydessä tuli selväksi, että aihepiirinä en voisi ohittaa asian käsittelemistä. Sodan aikana ja sen jälkeen syntyneiden lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluivat olennaisena osana sodassa fyysisesti, henkisesti sekä molemmin tavoin vammautuneet miehet, uusille asuinsijoilleen asettuneet evakkoperheet ja ankara jälleenrakennuseetos.¹ Sodan merkitykset olivat vielä vahvasti osana arkea, ja teemana se on nivoutunut osaksi kertojien kerrontaa. Rauhaan palaamista ja rauhan rakentamista välittäväksi termiksi voidaan tuoda käsite *rauhankriisi*, joka lienee sopiva kertomaan ongelmista, joita esiintyy sodan jälkeisissä yhteiskunnissa.² Tarkasteltaessa mikrohistoriallisella tasolla sodan jälkeistä aikaa, ovat vaikutukset olleet välittömiä kertojien arjessa. He eivät itse ole olleet rintamalla, mutta he ovat kokeneet sodan omien vanhempiensa, kaupungin ja yhteiskunnan muutoksien kautta. Muistoissa poikkeuksetta sodan muisteleminen keskittyi asian läpikäymiseen omien isäsuhteiden kautta.

Eräs mieskertoja kuvailee omia muistikuviaan sodan jälkeisestä Helsingistä, jonka katukuvassa näkyivät vielä pommitusten jälkeen jättämät rauniot:

Vaikka krigu loppuikin Stadin osalta syyskuun 4. 1944, niin sota oli jotenkin läsnä vielä viiskytluvun alkupuolelle asti. Joka päivä näki sotainvaliideja, pommitettuja taloja, joita ei ollut keritty kunnostaa tai purkaa. Krigun ”arvet” näkyivät myös Alppilassa pommikuopista ja rikkinäisinä kallioina. Radioista kuului melkein päivittäin merenkulkijoille tarkoitettuja ”miinavaroituksia”.³

Kertoja toteaa, että vaikka sota oli ohi Helsingin osalta jo vuonna 1944, oli se läsnä vielä 1950-luvun alkupuolelle saakka. Sodan läsnäolo peilaantui sekä fyysisiin paikkoihin, esimerkiksi raunioihin, että ihmisiin. Sodan jälkeinen tilanne näkyi vastauksissa esimerkiksi pommitetuissa taloissa, joita ei vielä oltu kunnostettu sekä keskeneräisinä rakennustöinä, jotka oli keskeytetty sodan ajaksi. Pommitusten tuhot jäivät muistuttamaan kaupunkilaisia sodasta paikoin moneksi vuodeksi.⁴ Kuvaillessaan

¹ Tuominen 2016, 237.

² ks. Karonen 2006.

³ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20765/12960.

⁴ Kervanto Nevanlinna 2012, 27.

kotiseutuaan Vallilassa naiskertoja tuo vastauksessaan esille raunioiden näkyvyyden arjen kuvastossa:

Lähitienoilla oli vielä sodanjälkeisiä raunioita Inarinkadulla, Somerontiellä, Kirstinkadulla, Vaasankadulla ja Aleksis Kiven kansakoululla.¹

Sodan fyysiset jäljet kaupungissa nousivat esiin ennemminkin toteamuksina, kuin pitkinä selostuksina, kuten edellisessä lainauksessa voi huomioda. Ne eivät kohonneet niin tärkeiksi osiksi vastauksissa kuin perheen tilanteen muistelemineen, jonka välittömät vaikutukset ovat saattaneet olla arjessa näkyvämmiin esillä.

Karonen on todennut, että sotien aiheuttamat ongelmat olivat suurimmillaan vasta sodan jälkeen.² Sodasta normaaliin arkeen palaaminen vaati työtä, koska entistä ei ole enää saman lailla olemassa. Kerttu Tarjamo ja Karonen ovat kirjoittaneet, että vaikka makrotason rauhaan palaaminen konfliktin jälkeen onnistuisikin, niin se ei silti tarkoita, että kriisistä välttämättä selvittäisiin mikrotasolla. Se antaa yhteiskunnalle paremmat mahdollisuudet esimerkiksi huolehtia sodasta kärsineistä, mutta vaikkapa sodan traumojen käsitteleminen ja arjessa selviäminen jää usein yksilöiden ja yhteisöjen vastuulle.³ Selviytyminen ei ole ollut vain yksilön henkilökohtainen kokemus, vaan se on myös koskettanut koko perhettä.

Henkisen, materiaalsen ja poliittisen jälleenrakennusajan suomalaisesta tunnemaistemasta ei voida kirjoittaa yhtä kertomusta. Kansallisesti hauraassa ja haavoittuneessa tilanteessa ihmiset, perheet ja yhteisöt käsitelivät omia sota- ja jälleenrakennusajan kokemuksiaan kukin kykynsä mukaan, usein vaieten ja työssä puurtaen. Vaiettuinkin nuo kokemukset jättivät jälkensä myös sodan jälkeen syntyneiden mieliin.⁴ Oman perheen sisällä sota on saattanut jatkua isän traumojen läpikäymisellä. Usein perheenjäsenet joutuivat ennakoimaan sodasta palanneiden, fyysisesti läsnä olevan mutta henkisesti poissaolevan isän arvaamattomia mielenliikkeitä tai seuraamaan sivusta yöllisiä huutoja ja mykkää synkkyyttä – tai vaihtoehtoisesti sotamuistojen loputonta kertaamista.⁵

¹ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20774/22176.

² Karonen 2006, 20.

³ Tarjamo & Karonen 2006, 381.

⁴ Tuominen 2016, 215.

⁵ Tuominen 2016, 237.

Malinen on todennut, että pitkien sotavuosien jälkeen paluu perhe-elämään ei sujunut aina ongelmitta.¹ Arkeen sopeutuminen on saattanut tuntua miehistä vaikealta rintamakokemusten jälkeen, jotka pahimmillaan saattoivat aiheuttaa vuosikymmenten traumoja. Sodasta palaavien miesten siviili- ja perhe-elämään sopeutumiseen liittyi omat henkiset ja fyysiset ongelmansa, ja myös vastauksissa oli luettavissa kokemuksia tämänkaltaisista ongelmista. Ahtaissa ja keunoissa oloissa asuminen loi lisähaasteita sopeutumiseen.² Monien kotiolot saattoivat olla edellä mainitun kaltaisia ja ahtaat tilat lisäsivät perheiden sisäisten jännitteiden tiivistymistä. Isät saatettiin kokea monien rintamavuosien jälkeen etäisiksi hahmoiksi, ja naiskertoja toteaakin lasten ja isien välisistä suhteista:

*Useinkin isät jäivät kovin vieraiksi. He olivat olleet useita vuosia sodassa ja suhde lapsiin jäi etäiseksi.*³

Ville Kivimäki onkin todennut, että jos sodan vaikutuksista vanhemmuuteen ja lapsuuteen halutaan tiivistää jotain keskeisistä, on hänen mielestään kyse koteihin kapseloituneesta kivuliaasta ja käsittelemättömästä kokemuksesta, joka leijui ”suurena puhumattomuutena” kaiken taustalla, ja jonka läsnäolon niin lapset kuin aikuisetkin tiedostivat.⁴ Keruuseen kirjoittaminen on voinut olla tapa purkaa näitä muistoja, joista ei olla välttämättä puhuttu tai joita ei ole käyty läpi vanhempien kanssa. Kirjoittamisen kautta voidaan reflektoida omia lapsuuden kokemuksia ja määritellä näiden kokemusten muistin paikkoja. Sodat jatkuvat usein vaiettuinkin kokijoidensa psyykkisenä todellisuutena tai sen muistumina elämäntilanteesta toiseen. Silloin lasten tehtäväksi jää ymmärtää ja hallita omien vanhempiensa menneisyyttä, ja sota tulee osaksi myös heidän kokemustodellisuuttaan.⁵ Sodan jäljet perheissä näkyivät isien alkoholin liikakäyttönä ja ”tuurijuoppoutena”. Eräs kertoja kuvailee isäänsä ja hänen osallistumattomuuttaan kotitöihin näin:

Isä oli sodan käynyt ”rintamamies” ja jostain syystä häntä ei velvoitettu ottamaan paljoakaan osaa taloustöihin tai lastenhoitoon. Hän oli

¹ Malinen 2015, 144.

² Malinen 2015, 144.

³ SKS KRA. Helsinki–Stadini 20588/22012.

⁴ Kivimäki 2010, 207.

⁵ Tuominen 2016, 240.

normaalisti hurmaava seuramies, mutta muuttui viinan myötä pelottavaksi, uhkaili ja rähjäsi.¹

Kivimäki on todennut kirjoittaessaan, että sodan jälkeen miesten kotiinpaluun yleisin kylkiäinen oli alkoholi, joka näkyi niin yleisessä ympäristössä kuin kodin seinien sisäpuolellakin.² Omassa aineistossani tämä oli selvästi havaittavissa kodin ympäristössä ja kaupungissa erilaisina ryypyporukoina. Kokemukset saattoivat vaihdella etääntyneistä suhteista alkoholin liikakäytön seurauksiin. Eräs naiskertoja kertoo isäpuolestaan, jonka kertoo vastauksessaan olevan alkoholisti, joka vietti aikaansa myös toisten alkoholistien, ”spurgujen”, kanssa.

Linjat olivat ns. puliukkojen seutua. Kolmannen linjan ja Castreninkadun kulma oli heidän pysyviä ja suosittuja majapaikkojaan. Nykyisen Kaupunginteatterin alueesta käytettiin nimeä Hampparilaakso, jonne ei tavallisilla ihmisillä juuri ollut menemistä. Ei siellä tietääkseni sivullisille koskaan mitään tapahtunut. Siellä kokoontui linjojen tenujengi. Siellä istui nuotion äärellä usein myös isäpuoleni, tuurijuoppo, ammattisorvari, viisas mies, joka lähes lukutaidottomana tiesi mistä tahansa asiasta, neuvoi ja opasti selvänä ollessaan tuttavien ja kävi lävitse omaa selviytymistarinaansa rankalla tavalla niinä vuosina.

Isäpuoleni mieleenpainuva opetus minulle oli se, että niistä miehistä moni oli lukeneita, viisaita miehiä, joita elämä oli heitellyt enemmän kuin ihminen kestää. Monilla oli takana rintamalle joutuminen, hermojen menettäminen ja perheiden hajoaminen.³

Isäpuolen opetuksesta käy ilmi, että syitä *tenujengissä* istumiselle saattoi olla monia. Vaikka kertoja puhuukin vastauksessaan paljon isäpuolestaan ja tämän alkoholin käytöstä, ei puhe ole pelkästään ahdistunutta, vaan ymmärtäväistä muistelemista, jossa käytökselle ja tavalle toimia mietitään syitä. Muistellessamme eletyn elämän tapahtumia, voimme reflektoida eri tavalla syitä ja seurauksia kuin muiston tapahtumisen hetkellä. Vasta aikuisena lapsuuden kokemukset ja suhteet omiin vanhempiin saattavat hahmottua uudelleen, ja näin ollen kertojat voivat kerrata myös keruun vastauksissa suhteitaan omiin

¹ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20774/22176.

² Kivimäki 2010, 193.

³ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20662/22082.

vanhempiinsa. Esimerkiksi vaiettu sota voi olla aiheena sellainen, joka on hahmottunut vasta aikuisuuden aikana. Kokemukset ollaan tulkittu jälkikäteen ja kirjoitettu keruuseen reflektoidusti.

Arkipuheessakin ja arkisiksi koetuissa tilanteissa sota saattoi nousta esille, ehkä jopa yllättävissäkin tilanteissa. Arkipäiväinen, muualle kuin perheen sisälle sijoittunut kokemus, jossa sota tuli esiin, oli lasten leikit. Eräs naiskertojan kertoo, miten hänen lapsuudessaan Töölössä oli poikien välisiä reviirisotia, joissa eri alueilla asuvat pojat leikkivät sotaa keskenään alueen kallioilla.

Sotia saattoi olla kaksi tai useampia, tarinaa sotimisista tai aikeista sotia kuiskittiin pitkään. Kun monista aravatalojen lapsista tuli myöhemmin koulukavereitani, ei kukaan enää tuntunut tietävän mitään reviirisodista ollenkaan. Ehkä pojat vain kasvoivat isoiksi, tai ehkä oikeistakaan sodista ei enää puhuttu edes Arava-taloissa asuneissa monissa sotainvalidi- ja rintamamiesperheissä.¹

Kertoja viittaa puhuessaan poikien sodista, kuinka mahdollisesti perheiden sisällä ei enää sodasta puhuttu myöhemmin samalla tavalla kuin aikaisemmin. Tulkiten vastauksesta, että kertoja peilaa sitä, kuinka sota on teemana vähitellen poistunut perheiden arkipuheista, jolloin nämä eivät enää samalla tavalla heijastu lasten leikkeihin. Toisessa katkelmassa mieskertoja kuvailee sitä, kuinka hänen isänsä reagoi hänen ja veljensä aikomuksiin liittyä pioneereihin.

Kolmas keissi, joka on jäänyt mulle hyvin mieleen Ratakadun ajoilta on se kun kartsan kundit innostu partsikasta. Mekin tultiin kerran broidin kanssa naamat hehkuen himaan ja ilmoitettiin faijalle, että me ollaan kavereitten kanssa päätetty liittyä partioon. Ja se onkin sellainen partsika, missä tehdään kaikkea vänkää, käydään leireillä ja kokouksissa ja marssimassa ja kaikki saa omat punavihreät kledjut ja sillä on upee nimikin: PIONEERIT. Faija tsiigas meitä hetken monttu auki ja sit alko tulla epistolaa. Faija paasas meille, et se ei oo ollu melkein viittä vuotta sodassa sen takia, että te pensat pääsisitte Pioneerileireille ”koulutettavaksi”. Ei ikinä, ja sanakin vielä asiasta niin selkään tulee.²

¹ SKS KRA. Helsinki-Stadini 20770/22173.

² SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103.

Kyseinen ote luonnehtii sitä, kuinka sota saattoi näyttäytyä puheessa ja arjessa monellakin eri tavalla. Vaikka lähtökohtaisesti pioneereissa käyminen näyttäytyy lapsille viattomana ja neutraalina asiana, se symboloi kertojan isälle paljon enemmän. Hänelle katkelman poikien liittyminen pioneereihin liittyy sodan eri puoliin ja siihen, minkä puolesta sitä on käyty. Sodan jälkeensä jättämät mielikuvat ja muistot, esimerkiksi näinkin normaalissa kontekstissa kuin partioon liittyminen, kuvaavat sitä, kuinka arkipäivässäkin esiintyvät toimet saattoivat tuoda kokemukset mieleen. Myös kertojien isille sodasta jääneet muistin paikat ovat nousseet mieleen muisteluissa.

6. Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tarkastellut lapsuuden muistoja Helsingistä sotien jälkeisenä jälleenrakennusaikana. Olen analysoinut teemoja eri lähestymistapojen kautta. Ensimmäisessä analyysiluvussa kiinnitin huomioni siihen, kuinka kertojat kertovat lapsuuden muistin paikoista kaupungissa, ja samalla tarkastelin vastausten kautta jälleenrakennuksen kaupunkikuvaa. Tämän jälkeen keskityin siihen, miten sodan jälkeinen pula näkyi kerronnassa. Viimeisessä analyysiluvussa hahmottelin kertojien kokemuksia suhteessa historiallisiin mallikertomuksiin. Tutkimustehtäväni oli selvittää, *minkälaisena muistin paikkana jälleenrakennusajan Helsinki lapsuusajan muistoissa rakentuu*. Tarkoitukseni tutkielmassa on ollut esitellä jälleenrakennuksen teemoja mikrohistoriallisella tasolla ja luoda kuvaa siitä, miten lapsuuden muistot rakentuvat aikana, jolloin maailma ympärillä muuttui.

Lähtiessäni ensimmäiseksi käsittelemään aineistoani, keskityin pienten kertomusten analyysimallin toiseen tasoon, jonka tarkoituksena on hahmottaa erilaisia vuorovaikutus- ja tuottamisprosesseja. Kirjoittamalla kerrotut kokemukset ovat ilmauksia siitä, mikä nähdään merkittävänä ja siten kertomisen arvoisena.¹ Keruuseen vastaajat ovat kirjoittaneet sellaisista kokemuksista ja muistoista, jotka he ovat halunneet jakaa myös muiden kanssa, ja ovat päättäneet, minkä he ovat kokeneet kirjoittamisen arvoiseksi. Vuorovaikutus on keruussa prosessi, jossa kirjoittaja, vastaanottava taho sekä lukija muodostavat dialogin. Helstin mukaan kertojat kirjoittavat omaelämäkerrallisia muistelmiaan keruuseen tuottaen merkityksiä yksilöllisille kokemuksilleen.² Vuorovaikutus muodostuu näin ollen monesta eri tasosta, toisaalta se on keruutahon sekä vastaajan välistä vuorovaikutusta, sekä vastaajan vuorovaikutusta ja reflektointia omien muistojensa kanssa. Aineistoissani vuorovaikutteisuus syntyy siis siitä, miten arkisto on ohjannut kirjoittamaan, ja miten kertojat ovat tulkinneet arkiston antamia ohjeita, ja kuinka he rakentavat oman vastauksensa vastaanottavalle taholle. Keruutahojen luoma vuorovaikutteisuus konkretisoitu myös siinä, että monet kertojat kirjoittivat arkiston valmiiksi antamista aiheista ja käsittelivät näitä teemoja vastauksissaan.

¹ Laurén 2010, 426.

² Helsti 2000, 21.

Tutkimuskysymykseni olivat *miten muistojen kautta merkityksellistetään paikkoja ja näille annettuja merkityksiä ja miten erityiseksi koettu ajanjakso heijastelee muistamista?* Paikkojen merkityksiä luotiin muistoissa monella eri tavalla. Ensinnäkin muiston jakaminen kilpakeruuseen luo sille erityisen aseman, sillä kirjoittaessaan juuri tästä muistoista, se saa merkityksen kertojan muistelussa. Narratiivisuus ja kerronta ovat tärkeitä keinoja ihmisille kokemusten jakamisessa.¹ Kuten ensimmäisessä analyysiluvussa esittelin, muistin paikkoja merkityksellistettiin monesti erilaisten arkisten toimintojen kuvailun kautta, oli kyse leikeistä tai muista lasten askareista ja toimista. Kaupungin paikat otettiin haltuun ystävien tai perheen kanssa. Vastauksissa paikoille luotiin merkityksiä myös henkilökohtaisuuden ja intiimiyden kautta, esimerkiksi menemällä kallioiden piilokoloihin suremaan omia murheita tai kokemalla kirjasto turvalliseksi paikaksi.

Merkityksellistäminen syntyi myös menneen kaipuusta ja nostalgian ulottuvuuksista. Toistuvat tavat, kuten elokuvissa tai yleisissä saunoissa käymisen traditiot ovat muuttuneet, ja kirjoittaessaan keruuseen kertojat pääsevät käymään muistinsa paikoissa. Jo menetetyt, sellaisenaan toistuvat kokemukset luodaan uudelleen muisteluissa ja omaa lapsuuden aikaa voidaan nostalgisoida. Kertojien muistoissa Helsinki rakentuu paikaksi, joka on ollut ympäristönä lapsille loputon urbaanileikkikenttä, jossa jokainen porttikonki tai piha on uusi mahdollisuus leikille. Muistellemme ja merkityksellistämme lapsuuttamme ja sen muistin paikkoja sen perusteella, minkä määrittelemme myös myöhemmässä elämässä tärkeäksi. Leikin paikat, muistot ystävistä, turvallisuus ja turvattomuus kaikki sitoutuvat saumattomasti niihin muistin merkityksiin, joita jaamme.

Koska muistomme eivät ole irrallaan ajallisesta kontekstista, aikakaudelle tyypilliset piirteet heijastuvat kertojien muistelussa. Aika on heijastunut kaikkiin arkielämän toimiin, oli kyse sitten säännöstelystä tai sodan henkisistä traumaista. Suomalaista yhteiskuntaa ja aikaa, jonka rintamalta palanneet miehet kohtasivat ja johon suurten ikäluokkien edustajat syntyivät, on luonnehdittu monin tavoin. Toisille se oli ennen kaikkea pulaa ja säännösteltyä niukkuutta, ja tavattoman moni sai kantaa mukanaan fyysisiä ja psyykkisiä sodan arpia.² Kertojeni vastauksissa risteilee sekä tunteita pulasta että sodan arvista, mutta myös toiveikkuutta ja uuden ajan alkua; kerrottiin elintason noususta ja aikojen parantumisesta. Pula-aika esiintyi erityisesti tässäkin arkisten

¹ Klein 2006, 19.

² Häkkinen & Linnanmäki & Leino-Kaukiainen 2005, 61.

kokemusten kautta: tapahtumat jotka ovat olleet välittömässä yhteydessä lasten arjessa, esimerkiksi asumiskysymykset sekä perushyödykkeisiin kuuluvat ruoka ja vaatteet. Pula-aika näkyi myös leikeissä ja tekemisissä, jätöpöjien keräys nivoo yhteen sekä puutteen että lasten askareet. Sota näyttäytyi muistoissa enemmänkin perheiden sisäisinä taisteluina kuin yhteiskunnallisena tilanteena. Sodan jättämänsä jäljet realisoituivat arkipäivissä perheiden sisäisinä kokemuksina, ja päällimmäisenä arjen muistoihin on piirtynyt kokemuksia isien alkoholin käytöstä sekä muutoksia perheen dynamiikassa isien käydessä mahdollisia sodasta aiheutuneita traumoja läpi myös lapsien edessä.

Koen, että muistitietotutkimus ja pienten kertomusten analyysimalli ovat olleet sopivia valintoja tutkielmani kannalta. Yhdessä ne ovat tukeneet toisiaan, ja auttaneet tulkitsemaan vastauksia ja niiden representaatioita monisyisesti. Erityisesti käyttämäni analyysimallin eri vaiheet auttoivat hahmottamaan prosessin aikana moniulotteisuutta, joita vastauksista löytyi. Olen soveltanut Salmi-Niklanderin mallia siten, että tasot vastaavat oman aineistoni tarpeisiin. Täysin samankaltainen lähestymistapa ei toimisikaan, sillä aineistomme poikkeavat toisistaan Salmi-Niklanderin tutkiessa lehtiä. Analyysimallia voi näin ollen pitää johdattelevana työkaluna, jonka avulla olen lähilukenut ja analysoinut tekstiä. Vuorovaikutuskerronnassa keskityin erityisesti huomioimaan niitä prosesseja, joita kilpakeruun dialogisuus on synnyttänyt. Vastauksissa keskiössä olivat vastaajien omat henkilökohtaiset tarinat, mutta samalla ne limittyvät lähihistoriamme mallikertomuksiin. Tutkimukseni merkittävimpiä tutkimustuloksia ovat kuinka suuriin ikäluokkiin kuuluneet ovat hahmottaneet lapsuuden kaupunkiaan ja muistin paikkoja.

Niin varmasti kertojien kuin omalla kohdallani, lapsuuden paikat ja muistot ovat nousseet ajan myötä yhä tärkeämmiksi. Omalla kohdallani muisto isäni kanssa leikkimisestä Tempeliahaukion kirkon katoilla on muistona muuttunut vanhetessani yhä kultaisemmaksi. Muisto on korostunut ajan saatossa ja vielä vahvemmin isäni kuoleman jälkeen. Paikka ja tunteet kietoutuvat toisiinsa vahvoin siten.¹ Mennyt aika, tilanteet ja tapahtumat eivät palaa, mutta muistissani tulee aina olemaan paikka, jossa nämä säilyvät.

Pohdin omaa itsereflektiötäni tutkimusprosessissa, jossa tarkastelen omaa kotikaupunkiani. Tarkastellessani muistoja koin etäännyttämisen aiheesta melko helpoksi, ja koenkin, ettei esimerkiksi oma nostalgiani kaupunkia kohtaan ole tuottanut

¹ Latvala 2006, 182.

tutkielmaan vääristynyttä kuvaa keruun vastauksista. Olen kuitenkin tuonut itsereflektiota esiin tutkielmassa omien kokemusteni kautta, jotka ovat samankaltaisia kuin kertojillani. Jakamalla tutkielmaani muistoja omasta lapsuudestani, merkityksellistän myös omia muistin paikkojani. Tämä on ollut oma tapani aukikirjoittaa niitä merkityksiä, joita Helsinki on paikkana minulle antanut. Koen, että oma läheisyyteni ja kiinnostukseni kaupunkia kohdistuvia muistoja kohtaan on mahdollistanut tarkan ja jopa ymmärtäväisen lähilukemisen. Koska tarkastelin itselleni tuttuja paikkoja, voin omassa mielessäni eläytyä kertojien kertomiin kokemuksiin ja nähdä jo menneen kaupunkikuvan silmieni edessä sellaisena kuin sen keruun vastaajat minulle tarjoavat.

Lähteet:

Painamattomat lähteet:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kansanrunousarkisto.

Helsinki–Stadini -keruu.

SKS KRA Helsinki-Stadini 20644/22069

SKS KRA Helsinki-Stadini 20811/22207

SKS KRA Helsinki-Stadini 20774/22176

SKS KRA Helsinki-Stadini 20585/22009

SKS KRA Helsinki-Stadini 20770/22173

SKS KRA Helsinki-Stadini 20588/22012

SKS KRA Helsinki-Stadini 20580/22005

SKS KRA Helsinki-Stadini 20831/22226

SKS KRA Helsinki-Stadini 20662/22082

SKS KRA Helsinki-Stadini 20664/22084

SKS KRA Helsinki-Stadini 20756/22103

SKS KRA Helsinki-Stadini 20765/12960

Elektroniset lähteet:

Elore:

Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: Tutkimuskohteena läheinen ihminen: Refleksiivisen ja dialogisen tutkimusotteen mahdollisuudet ja rajoitteet etnografisessa tutkimuksessa.

Elore 2/2014. http://www.elore.fi/arkisto/2_14/koskinen-koivisto.pdf Luettu 30.3.2015

Helsingin yliopisto:

<http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/tutkimus/opinnaytteet.htm> Luettu 30.3.2016

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135731> Luettu 30.3.2016

Jyväskylän yliopisto:

<http://happydays.jyu.fi/index.html> Luettu 22.3.2016

Kings College London:

<http://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/education/people/academic/GeorgakopoulouA.aspx> Luettu 5.7.2016

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura:

<http://neba.finlit.fi/kra/keruut/joensuunpaikat.htm> Luettu 21.3.2016

<http://neba.finlit.fi/kra/keruut/stadini.htm> Luettu 29.2.2016

<http://neba.finlit.fi/kra/keruut/tapiola.pdf> Luettu 21.3.2016

Clark University:

<http://www2.clarku.edu/faculty/facultybio.cfm?id=94> Luettu 22.3.2016

Linnanmäki:

<http://www.linnanmaki.fi/lasten-paivan-saatio> Luettu 7.11.2016

Painetut lähteet:

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi 2003: Monimuotoinen nuorisokulttuuri. *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Toim. Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Abrams, Lynn 2010: *Oral History Theory*. New York: Routledge.

Ainiala, Terhi 2005: *Alkusanat. Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä*. Toim. Ainiala, Terhi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ainiala, Terhi 2005: Tutkimuskohteena kaupunkinimistö. *Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä*. Toim. Ainiala, Terhi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bamberg, Michael & Georgakopolou, Alexandra 2008: Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk- An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse Communication Studies* 28 (3), 377–396.

Collard, Anna 1989: Investigating 'Social Memory' in a Greek Context. *History and Ethnicity*. Edit: Tonkin, Elizabeth & McDonald, Maryon & Chapman, Malcolm. ASA Monographs 27. London and New York: Routledge.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija Peltonen. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Fingerroos, Outi 2008: Karelia: A Place of Memories and Utopias. *Oral Tradition* 23/2 235–254. <http://www.journal.oraltradition.org/>.

Hakamies, Inkeri 2016: Tutkimuksen monet dialogit. *Etnologinen tulkinta ja analyysi–Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*. Toim. Jouhki, Jukka & Steel, Tytti. Helsinki: Ethnos ry.

Helsti, Hilikka 2000: Kotisynnytysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 785. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hoikkala, Tommi & Purhonen, Semi 2008: Suurten ikäluokkien ”tavallisten” jäsenten tarina. *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Toim. Purhonen, Semi & Hoikkala, Tommi & Roos, J.P. Helsinki: Gaudeamus.

Hynninen, Anna 2011: Elämää kerroksittain. Arkistokirjoittamisen kontekstualisointi. *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. Toim. Lakomäki, Sami & Latvala, Pauliina & Laurén, Kirsi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo 2013: Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla. Jyväskylä: Atena.

Häkkinen, Antti & Linnanmäki, Eila & Leino-Kaukiainen, Pirkko 2005: Suomi, johon suuret ikäluokat syntyivät. *Suuret ikäluokat*. Toim. Karisto, Antti. Tampere: Vastapaino.

Jaatinen, Satu 2004: Kortilla Korviketta. Säännöstelyä ja selviytymistä pula-ajan Suomessa. Helsinki: Multiprint.

Juntto, Anneli & Vilkkö, Anni 2005: Monta Kotia. Suurten ikäluokkien asumishistoriat. *Suuret ikäluokat*. Toim. Karisto, Antti. Tampere: Vastapaino.

Johannisson, Karin 2001: Nostalgia. En känslas historia. Smedjebacken: Bonnier Essä.

Jouhki, Jukka & Steel, Tytti 2016: Analyysin ja tulkinnan ulottuvuuksia etnologiassa. *Etnologinen tulkinta ja analyysi. Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*. Toim. Jouhki, Jukka & Steel, Tytti. Helsinki: Ethnos ry.

Karonen, Petri 2006: Johdanto – kun rauha tuo omat ongelmansa. *Kun sota on ohi. Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*. Toim. Karonen, Petri & Tarjamo, Kerttu. Historiallinen arkisto 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Karonen, Petri & Tarjamo, Kerttu 2006: Kun sota on ohi. Loppusanat. *Kun sota on ohi. Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*. Toim. Karonen, Petri & Tarjamo, Kerttu. Historiallinen arkisto 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kervanto Nevanlinna, Anja 2012: Kolme Helsinkiä 1945. *Helsingin historia vuodesta 1945.4. Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945-2010*. Helsinki: Otava.

Kivimäki, Ville 2010: Sodan rampauttama vanhemmuus. *Sodan kasvattamat*. Toim. Näre, Sari & Kirves, Jenni & Siltala, Juha. Helsinki: WSOY.

Klein, Barbro 2006: Introduction. Telling, Doing, Experiencing. Nordic Folkloristic Perspectives. *Narrating, Doing, Experiencing*. Toim. Kaivola-Bregenhøj, Annikki & Klein, Barbro & Palmenfelt, Ulf. Nordic Folkloristic Perspectives.

Kolbe, Laura 2016: Valtiollisen hyvinvointipolitiikan vauhdittaminen: yleislakko 1956 ja suurprotestit. *Kaupunkilaisten Helsinki. Helsingin historia vuodesta 1945.5*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korkiakangas, Pirjo 1996: *Muistoista Rakentuva Lapsuus: agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Kansatieteellinen Arkisto 42. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Korkiakangas, Pirjo 2005: Muistoista tulkintaan. Muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. *Polkuja Etnologian menetelmiin*. Toim. Korkiakangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena. Helsinki: Ethnos ry.

Korkiakangas, Pirjo 2006: Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. *Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Korkiakangas, Pirjo 2013: Onnen aika lapsuuden. Muistelua ja nostalgiaa. *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Toim. Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo. Jyväskylä: Atena.

Korkiakangas, Pirjo 2016: Lapsuus arkistossa. *Kirjoittamalla kerrotut. Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteinä*. Toim. Korkiakangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena & Åström, Anna-Maria. Ethnos-toimite 19. Helsinki: Ethnos.

Koskinen-Koivisto, Eerika 2016: Negotiating the Past at the Kitchen Table. *Bittersweet: Everyday Life and Nostalgia for the 1950s*. Guest editors: Koskinen-Koivisto, Eerika & Snellman, Hanna. Journal of Finnish Studies Volume 19 Number 2.

Koskinen-Koivisto, Eerika & Snellman, Hanna 2016: Bittersweet: Everyday Life and Nostalgia for the 1950s. Guest editors: Koskinen-Koivisto, Eerika & Snellman, Hanna. Journal of Finnish Studies Volume 19 Number 2, s 1-6.

Koskinen-Koivisto, Eerika & Marander-Eklund, Lena 2016: Pienten ja suurten kertomusten suhde henkilökohtaisen kerronnan analyysin välineinä. *Etnologinen tulkinta ja analyysi. Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*. Toim. Jouhki, Jukka & Steel, Tytti. Helsinki: Ethnos ry.

Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: *Her Own Worth*. Negotiations of subjectivity in the life narrative of a female labourer. Studia Fennica Ethnologica 16. Helsinki. Finnish Literature Society.

Koskinen-Koivisto, Eerika 2013: A Greasy-Skinned Worker- Gender, Class and Work in the 20th- Century Life Story of a Female Labourer. University of Jyväskylä.

Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuusi, Hanna 2007: Nostalginen 1950-luku kulttuurimarkkinoilla. *Menneisyys on toista maata*. Toim. Knuutila, Seppo & Piela, Ulla. Kalevalaseuran Vuosikirja 86. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lappi, Tiina-Riitta 2013: Kuinka mennyt merkityksellistyy kaupunkipuhunnoissa? Narratiivisia tulkintoja jyvaskyläläisestä kaupunkiympäristöstä. *Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*. Historiallinen arkisto 138. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lappi, Tiina-Riitta 2007: Neuvottelu tilan tulkinnoista – Etnologinen tutkimus sosiaalisten ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa. *Jyväskylä Studies in Humanities* 80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Latvala, Pauliina & Laurén, Kirsi 2012: The Sensitive Interpretation of Emotions: Methodological Perspectives on Studying Meanings in Written Life – Historical Narratives. *Approaching Methodology*, Toim. Leslie, Helen F., Nordvig, Mathias, & Peterson–Lewis, Sonja. A Special Issue of RMN Newsletter. No.4.

Latvala, Pauliina 2006: Suvun satumailta katkeruuden kentille. Paikka kokemuksena ja tunnetilana. *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Knuutila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Latvala, Pauliina 2004: Kerrotun ja kertomatta jätetyn jäljillä. Suvun suuri kertomuskeruu ja tutkimusprosessin vaiheet. *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnot*. Toim. Kurki, Tuulikki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1002. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Laurén, Kirsi 2010: Kirjoitetun kokemuksen kiehtovuus. Toim. Pöysä Jyrki & Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka. *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Lehtimäki, Marianne 1995: Ihmisen jokapäiväisen ympäristön haltuunotosta. *Kaupunki kohtauspaikkana. Näkökulmia kulttuuriseen kaupunkitutkimukseen*. Toim. Schulman, Harry & Kanninen, Vesa. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskeskuksen julkaisuja C 33. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Teknillinen Korkeakoulu.

Leimu, Pekka 2003: Kansainvälinen suomalainen sauna. *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Toim. Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Lento, Katri & Olsson, Pia 2013: Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana. Historiallinen arkisto 138. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Malinen, Antti 2015: Kodittomuutta ja kotien rauhaa. Kaupunkilaisten asuinolot. *Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944–1950*. Toim. Kivimäki, Ville & Hytönen, Kirsi-Maria. Tampere: Vastapaino.

Mikkola, Kati 2009: Tulevaisuutta vastaan- Uutuuksien vastustus, kansantiedon keruu ja kansakunnan rakentaminen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nilsson, Bo G & Waldetoft, Dan & Westergren, Christina 2003(red): Frågelist och berättarglädje: Om frågelistor som forskningsmetod och folklig genre. Stockholm: Nordiska museets förlag.

Olsson, Pia 1997: Kaupunkikansatiede tulee Helsinkiin. *Kotikaduilla – kaupunkilaiselämää 1970-luvun Helsingissä*. Toim. Koskijoki, Maria. Helsinki: Edita.

Pehkonen, Erkki 2013: ”Poikasi täältä jostakin”. Narratiiviset resurssit, diskurssit ja luovuus kirjoittaen kerrotuissa identiteeteissä jatkosodan aikaisissa kirjeissä. Jyväskylä Studies in Humanities 217. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Peltonen, Ulla-Maija 1996: Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 657. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Peltonen, Ulla-Maija 2003: Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 894. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Portelli, Alessandro 2006: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne ja Peltonen, Ulla-Maija. Tietolipas 214. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pulma, Panu 1999: Halutaan koti vaikka kaupungin laidalta. Helsingin asuntojono 1945–90. *Koti kaupungin laidalla – työväestön asumisen pitkä linja*. Toim. Katainen, Elina & Suoranta, Anu & Teräs, Kari & Valenius, Johanna. Väki Voimakas 12. Saarijärvi: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 1999.

Pulma, Panu 2000a: Kasvun katveessa: Haussa koti vaikka kaupungin laidalta. *Helsingin historia vuodesta 1945.2. Suunnittelu ja rakentuminen. Sosiaaliset ongelmat. Urheilu.* Toim. Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Sculman, Harry. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Pulma, Panu 2000b: Kasvun katveessa: Sodan arvet. *Helsingin historia vuodesta 1945.2. Suunnittelu ja rakentuminen. Sosiaaliset ongelmat. Urheilu.* Toim. Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Sculman, Harry. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Pöysä, Jyrki 1997: Jätjän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pöysä, Jyrki 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteiden välisenä metodina. *Vaeltavat metodit.* Toim. Pöysä, Jyrki & Järviluoma, Helmi & Vakimo Sinikka. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Pöysä, Jyrki 2015: Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen. Kultaneito XVII. Vantaa: Suomen Kansantiedon Tutkijain Seura.

Roos, J.P. 1987: Suomalainen elämä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 454. Hämeenlinna: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas, Kirsi 2002. Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. Toim. Syrjämaa, Taina & Tunturi, Janne. *Eletty ja muistettu tila.* Historiallinen Arkisto 115. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas, Kirsi 2007: Asuinpaikoista kotiseuduiksi. Pääkaupunkiseudun kerrotut ja eletyt lähiötilat 1950-luvulta 1970-luvulle. *Menneisyys on toista maata.* Toim. Knuutila, Seppo & Piela, Ulla. Kalevalaseuran Vuosikirja 86. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salmi–Niklander, Kirsti 2009: Pienet kertomukset, suuret merkitykset. Kerronta, identiteetti ja vuorovaikutus käsinkirjoitetuissa lehdissä. *Kasvatus & Aika* 1, 7–23. (http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=172)

Sarkki, Marja–Liisa 2012: Elämää ja unelmia jälleenrakennusajan Suomessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1353, Tieto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Savolainen, Ulla 2015: Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka. Tutkimus evakkolapsuuden muistelukerronnan poetiikasta. Kultaneito XV Vantaa: Suomen Kansantietouden Tutkijan Seura.

Savolainen, Ulla 2012: Lapsuuden evakkomatkan monet merkitykset. kerronstrategiat muistelukirjoituksissa. *Elore* 1/2012.

Schulman, Harry 2000: Helsingin suunnittelu ja rakentuminen: Jälleenrakentamisen aika. *Helsingin historia vuodesta 1945.2. Suunnittelu ja rakentuminen. Sosiaaliset ongelmat. Urheilu*. Toim. Aalto, Seppo & Pulma, Panu & Schulman, Harry. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Sjöholm, Carina 2003: Gå på bio. Rum för drömmör i folkhemmet Sverige. Stockholm/stehag: Brutus Bokförlag Symposium.

Thompson, Paul 2006: The Voice Of The Past: Oral History. *The Oral History Reader. Second Edition*. Edit: Robert Perks and Alistair Thomson. London and New York: Routledge.

Tuominen, Marjo 2016: Menetetty maa, uusi elämä. *Maamme – Itsenäisen Suomen Kulttuurihistoria*. Toim. Kaartinen, Marjo & Salmi, Hannu & Tuominen, Marjo. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ukkonen, Taina 2000: Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 797. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Urponen, Maija 2010: Ylirajaisia suhteita. Helsingin olympialaiset, Armi Kuusela ja ylikansallinen historia. Helsinki: Yliopistopaino.

Vilkko, Anni 2010: Kotia paikantamassa. Toim. Vilkko, Anni & Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

Vilkko, Anni 1998: Kodiksi kutsuttu paikka. Tapausanalyysi naisen ja miehen elämänkerroista. *Liikkuvat erot– sukupuoli elämäntutkimuksessa*. Toim. Hyvärinen, Matti & Vilkko, Anni & Peltonen, Eeva. Tampere: Vastapaino.

Åström, Anna-Maria 2016a: Elokuvateattereiden kaupunki. *Kaupunkilaisten Helsinki. Helsingin historia vuodesta 1945.5*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Åström, Anna-Maria 2016b: Kadut, talot ja pihat. *Kaupunkilaisten Helsinki. Helsingin historia vuodesta 1945.5*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Åström, Anna-Maria & Olsson, Pia & Kivistö, Jorma 1998: *Elämää kaupungissa– Muistikuvia asumisesta Helsingin keskustassa. Lapsuuden– ja nuoruudenkuvauksia sotienjälkeiseltä ajalta Helsingin keskustasta, Kaartinkaupungista ja osasta Kamppia*. Toim. Åström, Anna-Maria & Olsson, Pia & Kivistö, Jorma. Memoria. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Åström, Anna-Maria 1998: Miten 1950-luvun helsinkiläistä kaupunkikulttuuria muistetaan? *Elämää kaupungissa. Muistikuvia asumisesta Helsingin keskustassa. Lapsuuden- ja nuoruudenkuvauksia sotienjälkeiseltä ajalta Helsingin keskustasta, Kaartinkaupungista ja osasta Kamppia*. Toim. Åström, Anna-Maria & Olsson, Pia & Kivistö, Jorma. Memoria. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Åström, Anna-Maria & Sundman, Maud 1990: Hemma bäst. Minnen från barndomshem i Helsingfors. Meddelanden från Folkkultursarkivet 562. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Åström, Anna-Maria, Korkiakangas Pirjo, Olsson Pia 2004: *Memories of My Town. The Identities of Town Dwellers and Their Places in Three Finnish Towns*. Studia Fennica Ethnologia 8. Helsinki: Finnish Literature Society.

Liitteet

[takaisin](#)

Helsinki – Stadini Kirjoituskilpailu 12.6.–15.10.2004

Asut Suomen pääkaupungissa.
Kutsumme Sinut kirjoituskilpailuun,
joka on tarkoitettu kaikille helsinkiläisille.

Kilpailussa on kaksi sarjaa:
1) Syntyperäisten helsinkiläisten sarja
2) Helsinkiin muualta muuttaneiden sarja

Kummassakin kilpailusarjassa jaetaan:
1. palkinto 300 euroa
2. palkinto 2 x 200 euroa
3. palkinto 3 x 100 euroa
Lisäksi kaikkien vastanneiden kesken arvotaan kirjapalkintoja.

Kirjoitelmien tulee liittyä Helsinkiin

Niiden tulee olla myös tosia ja aiemmin julkaisemattomia. Muuten tyyli ja käsittelytapa on vapaa. Aiheena voivat olla esimerkiksi lapsuutesi ja nuoruutesi, sotavuodet, pulavuodet, kouluvuodet, kaupunkikuvan muuttuminen, työ ja harrastukset. Hyviä aihepiirejä ovat myös liikkuminen Stadissa, arkielämä ja juhlapyhien vietto, kesät kaupungissa, Stadin slangi ja sen muuttuminen, tunnetut ja tuntemattomat pääkaupunkilaiset. Tarinan arvoisia ovat varmasti muutto, sopeutuminen tai paluu Helsinkiin.

Kirjoitukset voivat olla vapaamuotoisia muistelmia tai kertomuksia, mutta myös esimerkiksi novelleja, näytelmiä tai runoja. Pienetkin muistot ovat tärkeitä. Otsikoi kirjoituksesi itse.

Vastausohjeet

Kirjoittaa voi käsin tai koneella; suomeksi, ruotsiksi tai Stadin slangilla. Muikin kieli on sallittu, mutta arviointi tehdään silloin käännöksestä. Enimmäislaajuus on 30 sivua. Kirjoitelmia ei palauteta, vaan ne arkistoidaan Kansanrunousarkistoon nimelläsi. Parhaat julkaistaan kirjana.

Lähetä vastauksesi 15.10.2004 mennessä osoitteeseen
SKS/ Kansanrunousarkisto, PL 259, 00171 Helsinki.
Tai sähköpostina: keruu@finlit.fi, kirjekuoreen tai aihekenttään tunnus "Helsinki – Stadini".

Liitä mukaan nimesi, osoitteesi, syntymäaikasi ja -paikkasi sekä ammattisi.

Palkintolautakunta koostuu järjestäjien edustajista. Kilpailun tulokset julistetaan 15.12.2004 pidettävässä juhlassa.

Järjestäjät Stadin Slangi ry., Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Svenska Litteratursällskapet språkarkiv, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin kaupunginmuseo, Kallio-lehti ja Töölöläinen.

Lisätietoja Juha Nirkko, p.131 231 päivisin; Outi Havia, p. 789 828 iltaisin,
www.finlit.fi, www.kotus.fi, www.hel.fi/kaumuseo

Min Stadi – Helsingfors Skrivtävling 12.6.–15.10.2004

Du bor i Finlands huvudstad. Vi inbjuder dig att delta i en skrivtävling, för alla helsingforsare.

Tävlingen är uppdelad i två serier

- 1) serien för infödda helsingforsare
- 2) serien för inflyttade helsingforsare

I båda tävlingsserierna delar vi ut:

- 1 pris 300 euro
- 2 pris 2 x 200 euro
- 3 pris 3 x 100 euro

Dessutom lottar vi ut bokpriser mellan alla deltagare.

Bidragen ska handla om Helsingfors

Bidragen ska vara verklighetsbaserade och inte förr publicerade. I övrigt är stil och form fria. Du kan exempelvis skriva om din barndom, dina ungdomsår, krigsåren eller nödåren, skoltiden, den föränderliga stadsbilden eller arbete och fritid i sta'n. Skriv gärna om hur man rör sig på sta'n, om vardag och fest, om sommar i sta'n, om Helsingforsslangen och hur den ändrats, eller varför inte skriva om kända och okända helsingforsare. Flytt, anpassning och återflytt till sta'n är också historier värda en berättelse.

Bidragen kan utformas som fria berättelser eller hågkomster, men lika välkomna är noveller, skådespel och dikter. Också små minnen är viktiga! Välj själv rubrik.

Bidragsanvisningar

Skriv för hand eller på maskin; på svenska, finska eller Helsingforsslang. Visst kan du skriva också på andra språk, men då läser juryn en översatt version. Bidragen får vara högst 30 sidor. De returneras inte, utan arkiveras i Folkminnesarkivet på ditt namn. De bästa bidragen publiceras i bokform.

Sänd in ditt bidrag senast 15.10.2004 på adress

SKS/ Folkminnesarkivet, PB 259, 00171 Helsingfors

eller per e-post: keruu@finlit.fi.

Skriv "Helsingfors – min Stadi" på kuvertet eller e-postens rad ämne.

Bifoga namn och adress, födelseår och -ort och gärna yrke.

Juryn består av representanter för organisatörerna. Tävlingsresultatet kungörs under festliga förhållanden 15.12.2004.

Organisatörer Stadin Slangi rf., Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Svenska Litteratursällskapetets språkarkiv, Forskningscentralen för de inhemska språken, Helsingfors stadsmuseum, lokaltidningarna Kallio-lehti och Tööölöläinen.

Tilläggsuppgifter Mona Forsskåhl 050 430 5940, www.finlit.fi

[takaisin](#)

Vapaa julkaistavaksi 15.12.2004 klo 14

Helsinki - Stadin -kirjoituskilpailussa 257 kertojaa,
2000 sivua stadista
Palkintatilaisuus Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa
Kruununhaassa 15.12.2004 klo 14

Stadin Slangi ry:n virittämä kirjoituskilpailu alkoi Helsinki-päivänä 12.6. ja päättyi 15.10.2004. Kirjoitelmien tuli olla tosipohjaisia ja liittyä pääkaupunkiin, tyyli ja kieli oli vapaa.

Kilpaan lähti 257 kirjoittajaa, paljasjalkaisia hiukan vähemmän kuin muuttajia. Vanhin on syntynyt 1911, nuorin 1991. Naisia on lähes kaksi kolmasosaa. Vastauksista useita kymmeniä on kirjoitettu slangilla ja 15 ruotsiksi. Muistojen ja elämäkertojen lisänä on novelleja, pakinoita ja runoja.

Lähes 2000 sivun aineistokokonaisuus on monipuolinen ja korkeatasoinen, Helsinki elää kertojissa. Alkuperäiset kilpailuvastaukset arkistoidaan SKS:n kansanrunousarkistoon. Julkaisua suunnitellaan.

Syntyperäisten helsinkiläisten sarja:

I palkinto 300 euroa:

Edvard (Eddu) Janzon: Villi Vallila. Näytelmä slangilla, perustuu 1950-luvun tapahtumiin.

II palkinto 2 x 200 euroa:

Matti Inha: Asumista stadissa. Vuokrakämpästä omaan himaan. Taka-Töölö ja Kallio, 1950-luku.

Timo Keko: Pari stooria Stadista. Maunula (helvetin kiva mesta budjaa), 1970-80-luku.

III palkinto 3 x 100 euroa:

Arne Nevanlinna: Genombrotskaja Ullitsa (Murtokatu). Pietarinkatu, 1920-30-luku.

Pirkko Periviita: Töölönlahtee, viiskytluvun vest said stoorii. Myös Ilona-äidin muistelmia.

Leif Rehn: Pitskuskulaajat. Kontula (me oltii flytattu landelle) ja Kurvi, 1967.

Kirjapalkinnot: Heli von Bruun, Stadiin syntynyt; Kauno G. Honkanen, Min barndom i Alkohuset; Anna-Liisa Salo, Backasgatan – min hemgata.

Helsinkiin muuttaneiden sarja:

I palkinto 300 euroa:

Pekka Pakarinen: Muistoja, muuttoja ja stadia. Kaivarista Kallioon, 1977-2004.

II palkinto 2 x 200 euroa:

Pekka Hongisto: Tuuliajolla Stadin aalloissa. Kalevankatu, Korkkari, Nokka, 1964-2004.

Sanna Vänskä: Helsingin tuulissa. Oranssi käärme Sörnäisten jälkeen porhalsikin päivänvaloon.

III palkinto 3 x 100 euroa:

Kati Hannula: Jälkiä. Paikkoja, taiteilijoita, tunnelmia 1940-luvulta nykyhetkeen. Töölö.

Eva Saarinen: Elämäni Helsinki. Omaksi kaksikin kertaa, evakkokakarana. Munkkiniemi.

Marjut (Maiju) Tawast: Stadin Blues. Kaupunkirunoja vuosilta 1999-2004. Eri kaupunginosia.

Kirjapalkinnot: Minna Forsell, En tyst kärlekshistoria; Pentti Sivonen, Ja Fazer maksoi viulut; Kalervo Tolppanen, Piällysmiehestä pääkaupunkilaiseksi.

Järjestäjät: Stadin Slangi ry., Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto, Svenska litteratursällskapetets språkarkiv, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsingin kaupunginmuseum, Kallio-lehti ja Töölöläinen.

Palkintolautakunta: Outi Havia, Pentti Hongisto, Erkki Mattsson ja Heikki Paunonen (Stadin Slangi), Mona Forsskåhl (SLS), Terhi Ainiala (Kotus), Minna-Sarantola-Weiss (Hgin kaup.museo), Enni Kömmistö (Töölöläinen), Juha Nirkko (SKS).

Lisätietoja: Juha Nirkko, p.131 23 238; www.finlit.fi